

Marcin Kapusta

„Niepokorne harcerstwo” w dokumentach SB

Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej 3, 255-284

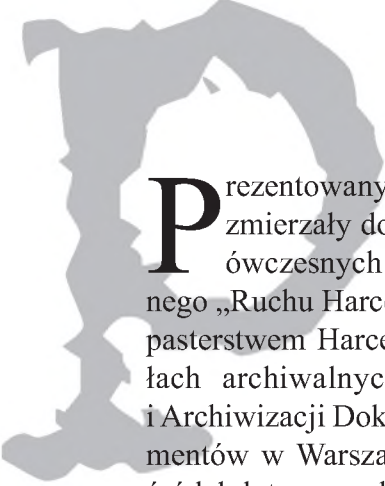
2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Kapusta

„NIEPOKORNE HARCERSTWO” W DOKUMENTACH SB

Prezentowany wybór dokumentów dotyczy działań Służby Bezpieczeństwa, które zmierzały do rozpracowania harcerzy zaangażowanych w nielegalną – w rozumieniu ówczesnych władz partyjnych – działalność harcerską¹, szczególnie drużyn z niejawnego „Ruchu Harcerskiego”² uczestniczących w „Białej Służbie”³ oraz związanych z Duszpasterstwem Harcerzek i Harcerzy. Edycja jest efektem kwerendy prowadzonej w materiałach archiwalnych zgromadzonych w zasobie Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Krakowie, a także Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie. Stanowi pewnego rodzaju uzupełnienie wcześniej publikowanych źródeł dotyczących działań „bezpieki” wobec harcerstwa⁴.

¹ Odnośnie opozycyjnych organizacji i struktur harcerskich w latach osiemdziesiątych, m.in. Kręgów Instruktorów Harcerskich im. A. Małkowskiego, niejawnego „Ruchu Harcerskiego” zob.: S. Czopowicz, *KIHAM*, Warszawa 1998; J. Parzyński, *Ruch Harcerski Rzeczypospolitej 1983–1989*, Kraków 1991; A.F. Baran, *Harcerska Alternatywa. ZHR w latach 1989–1990*, Warszawa 2000; *idem, Walka o kształt harcerstwa w Polsce (1980–1990). Niepokorni i niezależni*, Warszawa 2007.

² Ruch Harcerski jako niejawna struktura funkcjonująca w ramach ZHP powstał po zdelegalizowaniu oficjalnie działających Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego. W 1988 r. ujawnił się jako Ruch Harcerski Rzeczypospolitej.

³ „Biała Służba” od 1983 r. była jedną z form pracy niezależnych organizacji harcerskich, a zwłaszcza Ruchu Harcerskiego. Po roku 1989 stanowiła ważny element pracy harcerskiej w nowo powstałych organizacjach harcerskich – ZHP rok założenia 1918 i ZHR, od roku 1991 tworzona przez ZHR i ZHP niezależnie, a od 2002 r. – wspólnie. W latach osiemdziesiątych „Biała Służba” była też symbolem braku zgody na ateizację harcerstwa, próbą zwrócenia uwagi społeczeństwa na tradycyjne wartości zawarte w prawie i przyrzeczeniu harcerskim, w tym na służbę Bogu i bliźnim. W 1983 r. kierownictwo powstającego Ruchu Harcerskiego uznało, że druga pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Ojczyzny daje możliwość pokazania społeczeństwu harcerzy pełniących służbę Bogu, Polsce i bliźnim. Do tego czasu przeciętny obywatel utożsamiał harcerstwo z dziećmi w mundurkach, jako element komunistycznych, propagandowych uroczystości. Całą akcję, będącą zorganizowanym programem wychowawczym, oparto o zasady metodyki harcerskiej. Opracowano specjalną sprawność harcerską „BS-83” (czyli „Biała Służba – 1983”). W trakcie pielgrzymki harcerki i harcerze pełnili w czasie spotkań z papieżem służbę medyczną, porządkową, informacyjną, łącznościową. Uczestniczyło w niej ok. 1500 starszych harcerzek i harcerzy oraz kilkuset seniorów harcerskich. Kolejna „Biała Służba” w 1987 r. była przedsięwzięciem dużo lepiej przygotowanym i na większą skalę.

⁴ M. Kapusta, F. Musiał, P. Szczęsny, *Krakowska „Biała Służba” w roku 1987 w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa” 2006, t. II, s. 131–152; P. Bąk, M. Kapusta, *Harcerstwo w dokumencie Służby Bezpieczeństwa w Nowym Sączu z roku 1985*, „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa” 2007, t. III, s. 101–114. Podsumowanie badań nad dziejami Duszpasterstwa Harcerzek i Harcerzy zob. W. Hausner, M. Kapusta, *Harcerstwo duchowej niepodległości. Duszpasterstwo harcerskie w dokumentach Służby Bezpieczeństwa i archiwaliach środowisk harcerskich 1983–1989*, Kraków 2009.

Na dobór publikowanych dokumentów wpływ miał stopień zachowania zasobu archiwalnego byłych służb specjalnych PRL. Dokumentacja operacyjna SB z lat osiemdziesiątych była masowo niszczone w 1989 i 1990 r. Niemniej jednak ocalałe materiały stosunkowo dobrze obrazują działania operacyjne wobec środowiska harcerskiego.

Wśród wielu szczepli harcerskich „zabezpieczanych” i „ochronianych” (czyli inwigilowanych i rozpracowywanych) przez „bezpiekę” były zwłaszcza te drużyny i środowiska, które w swojej harcerskiej pracy nawiązywały do tradycji przedwojennych i Szarych Szezegów; często jawnie kontestowały, a także łamały obowiązujący statut ZHP i wytyczne reżimowych władz harcerskich. Niektóre drużyny funkcjonowały niejawnie, zupełnie poza oficjalnymi strukturami. Działania wobec harcerstwa „bezpieka” zintensyfikowała w latach osiemdziesiątych, szczególnie w okresie operacji „Zorza II”⁵, prowadzonej w związku z wizytą Jana Pawła II w Polsce. Służba Bezpieczeństwa obawiała się, że środowiska „niepokornego harcerstwa” mogą wykorzystać wizytę papieża do działań określanych w komunistycznej nomenklaturze jako sprzeczne z prawem lub propagandowo przedstawianych jako zakłócanie ładu i porządku publicznego, a które były emanacją dążeń wolnościowych i pragnienia demokratyzacji totalitarnego reżimu. Głównym celem „bezpieki” stało się więc wyeliminowanie wszelkich przejawów życia definiowanych przez komunistów jako pozareligijne bądź antysocjalistyczne⁶.

Warto wspomnieć, że zachowane dokumenty ukazują bardzo wyraźnie skalę inwigilacji przez SB „niepokornych” struktur harcerskich oraz relacje pomiędzy oficjalnymi władzami ZHP a organami bezpieczeństwa. Na ich podstawie można także odczytać mechanizmy współpracy pomiędzy tymi strukturami w zwalczaniu wszelkich niewygodnych lub uznawanych za niebezpieczne dla władz działań środowisk harcerskich, szczególnie w walce o „świeckość ZHP”.

Problematyka dotycząca działań harcerskich o charakterze antysystemowym, udziału środowisk harcerskich w szeroko rozumianej działalności opozycyjnej w Polsce nie została

⁵ Kryptonim „Zorza II” MSW nadało sprawie obiektowej związanej z trzecią wizytą Ojca Świętego Jana Pawła II w Polsce w dniach 8–14 VI 1987 r. Podobne operacje resort spraw wewnętrznych prowadził już podczas poprzednich pielgrzymek papieża do kraju – w 1979 r. („Lato 79”) oraz w 1983 r. („Zorza”). Jednym z celów operacji „Zorza II” było zapewnienie bezpieczeństwa osobie Jana Pawła II. Dla władz bardziej istotne było jednak zneutralizowanie zagrożeń politycznych, jakie niosła ze sobą wizyta Ojca Świętego. Władze komunistyczne obawiały się „upolitycznienia” pielgrzymki Jana Pawła II, wykorzystania jej przez opozycję do „pokazania się” społeczeństwu i opinii zagranicznej, organizacji manifestacji i demonstracji w miejscach spotkań papieża z wiernymi. W ramach „Zorzy II” SB podjęła zakrojone na szeroką skalę prace operacyjne, z wykorzystaniem siatki osobowych źródeł informacji, które miały na celu rozpoznanie zamierzeń środowisk opozycyjnych i kościelnych oraz zapobieżenie wszelkim negatywnym – z punktu widzenia władz – działaniom. Zarządzeniem ministra spraw wewnętrznych nr 058/86 z dnia 15 XII 1986 r. powołano w MSW Sztab Operacji krypt. „Zorza II”. Podobne komórki koordynujące działania w ramach operacji „Zorza II” utworzono w województwach znajdujących się na trasie papieskiej pielgrzymki. W Krakowie na podstawie Decyzji nr 01/87 z dnia 30 I 1987 r. – wydanej przez gen. Jerzego Grubę, szefa WUSW w Krakowie – powołano Sztab Operacji krypt. „Zorza II” w WUSW w Krakowie, na którego czele stanął ppłk Piotr Kościelniak, zastępca szefa WUSW ds. SB; zob. AIPN Kr, 08/315, t. 2, Sprawa obiektowa krypt. „Zorza II” – plany, zarządzenia sztabu, k. 8–29, 52–81, 99–109, 152–155.

⁶ Główne zadania stojące przed „bezpieką” w związku z wizytą Jana Pawła II sprecyzowano w dokumencie „Koncepcja działań operacyjno-śledczych wobec przeciwnika politycznego w związku z wizytą papieża w Polsce”, który został opracowany przez gen. bryg. Zbigniewa Pudysza i zatwierdzony przez ministra spraw wewnętrznych gen. broni Czesława Kiszczaka. W ocenie aparatu represji nie ulegało wątpliwości, że „przeciwnik polityczny wykorzysta wizytę papieża w Polsce w celu zmanifestowania swojego wpływu na społeczeństwo, aby w ten sposób zaprezentować się jako siła, z którą papież i Kościół w Polsce musi się liczyć”. AIPN Kr, 08/315, t. 15, Sprawa obiektowa „Zorza” – informacje (wykazy osób, meldunki), k. 45–59.

jeszcze zbadana. Brakuje przede wszystkim edycji źródłowych⁷. Problem ten poruszał śp. prof. Tomasz Strzembosz, hm. RP, podkreślając, że harcerstwo, a zwłaszcza działalność opozycyjnych środowisk harcerskich, nie przebija się do świadomości społecznej i jest „lekceważona” przez historyków. Widział on potrzebę badań dotyczących wkładu środowisk harcerskich w działalność opozycyjną.

Dokumenty przedstawiono w porządku chronologicznym, a ich treść poddano krytycznej analizie. Wszystkie fragmenty wymagające komentarza zostały opatrzone stosownymi przypisami rzeczowymi. Podjęto starania, aby możliwie wyczerpująco podać w nich informacje korygujące różnego typu przekłamania, nieścisłości lub błędne wiadomości znajdujące się w dokumentach. Należy podkreślić, że materiały archiwalne SB oddają stan wiedzy operacyjnej dotyczącej opisywanego zagadnienia w chwili sporządzenia danego dokumentu. „Bezpieka” nie dysponowała pełną wiedzą o niejawnym harcerskim, a w wielu wypadkach opierała się jedynie na fałszywych interpretacjach, myląc fakty i osoby.

Istotne przy opracowaniu dokumentów było zebranie informacji o funkcjonariuszach aparatu represji, którzy zajmowali się kontrolą operacyjną środowisk harcerskich. Równie istotne są noty biograficzne instruktorów harcerskich związanych z Duszpasterstwem Harcererek i Harcerzy, niejawnym „Ruchem Harcerskim”, z których wielu do dzisiaj pełni ważne funkcje społeczne.

---

⁷ Dla badaczy zajmujących się wcześniejszym okresem historii harcerstwa cenną pomocą jest publikacja *Komuniści wobec harcerstwa 1944–1950*, wybór, wstęp i oprac. K. Persak, Warszawa 1998. Najobszerniejszą edycją dokumentów komunistycznych organów bezpieczeństwa oraz archiwaliów środowisk harcerskich, poprzedzoną opracowaniem o charakterze monograficznym, podejmującym tematykę powrotu harcerstwa do jego idei w ramach duszpasterstwa harcerskiego w latach 1956–1989, jest publikacja wydana przez krakowski Oddział IPN autorstwa W. Hausnera i M. Kapusty.

TEKST ŹRÓDŁA

Nr 1

1983 czerwiec 30, Kraków – Informacja naczelnika Wydziału III-1 WUSW w Krakowie dla Wydziału I Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w środowisku akademickim Krakowa (Akademia Rolnicza) oraz w Chorągwi Krakowskiej ZHP*

^aKraków, dnia 30 VI 1983 r.

Tajne

Egz. nr ^{b2}^b

Szyfrogram

**Naczelnik Wydziału I Dep[artamentu] III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie**

Informacja

dot. sytuacji w środowisku akademickim Krakowa

Wg uzyskanych danych¹ w Harcerskiej Akcji Letniej 83² organizowanej przez Chorągiew Krakowską ZHP weźmie udział 11 925 uczestników i kadry instruktorskiej. Zaplanowano 178 różnych obozów letnich, w tym 17 zagranicznych oraz 20 kolonii zuchowych. W lipcu br. odbędzie się 86 obozów, w sierpniu 92. Odnotowano wzrost akcji w porównaniu do roku ubiegłego o 2198 uczestników, co stanowi wzrost o 22,6 proc.

Wśród uczestników odnotowano udział 5 osób pozostających w naszym operacyjnym zainteresowaniu³. Osoby te zabezpieczone zostaną operacyjnie przy współdziałaniu z jednostkami SB, na których terenie będą zlokalizowane obozy⁴.

* Dokument opublikowany wcześniej w: W. Hausner, M. Kapusta, *op. cit.*, s. 167 i nn.

^a Z lewej strony dokumentu pieczęć nagłówkowa z godłem: Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Krakowie i liczbą dziennika 08 L.dz. H-01866/83.

^{b-b} Wpisano odręcznie.

¹ Najprawdopodobniej dane te „bezpieka” otrzymała od władz Krakowskiej Chorągwi ZHP.

² Harcerska Akcja Letnia – corocznie organizowane obozy letnie szczeptów i drużyn harcerskich.

³ W toku dotychczasowej kwerendy nie ustalono, które dokładnie osoby z krakowskiego środowiska harcerskiego w tym okresie pozostawały w „operacyjnym zainteresowaniu” SB. Analiza zachowanych zapisów ewidencyjnych pozwala stwierdzić, że w 1983 r. krakowska SB z pewnością operacyjnie kontrolowała Ryszarda Weislo (od 1973 r. w ramach kwestionariusza ewidencyjnego „Totem”, następnie zarejestrowany do numeru KR 26122 i w okresie 20 III 1982 r. – 23 V 1983 r. inwigilowany w ramach kwestionariusza ewidencyjnego) i Krzysztofa Krzyżanowskiego (kontrolowany po odmowie dalszej współpracy z SB w ramach kwestionariusza ewidencyjnego „Jan” prowadzonego od 22 XII 1981 r. do 28 IX 1989 r.). W latach 1985–1989 w ramach kwestionariusza ewidencyjnego „Marszałek” prowadzonego początkowo przez Wydział III-1 WUSW w Krakowie, a następnie przez DUSW Kraków-Krowodrza, rozpracowywany był także Jerzy Bukowski.

⁴ W toku dotychczasowej kwerendy archiwalnej nie odnaleziono dokumentów dotyczących współdziałania w tym zakresie WUSW w Krakowie z jednostkami SB w innych województwach. Natomiast analiza materiałów archiwalnych z lat późniejszych wskazuje jednoznacznie, że taka wymiana informacji miała miejsce,

Wg informacji uzyskanej ze środowiska pracowniczego Akademii Rolniczej, w ocenach i komentarzach wyrażanych tam po wizycie papieża stwierdza się, iż wspomniana wizyta to bezsprzeczny sukces Kościoła i dalsze umocnienie jego pozycji w Polsce. Oceniając ostatnie spotkanie papieża z gen. Jaruzelskim, wyraża się przekonanie, że papież niewątpliwie wywarł jakąś presję na premierze w kierunku szybszego porozumienia władzy ze społeczeństwem i w związku z tym we wspomnianym środowisku wyrażane jest dość szerokie przekonanie o spodziewanym rychłym odwołaniu stanu wojennego.

**Naczelnik Wydziału III-1
KW MO w Krakowie**
^cmjr mgr Wiesław Hryniewicz^{d5}

Źródło: AIPN Kr; 010/12129, t. 4, k. 103, oryginał, mps.

np. pismem z 20 VII 1987 r. Wydział III WUSW w Suwałkach informował Wydział III-1 WUSW w Krakowie o obozie harcerskim, pismem z dnia 24 VII 1987 r. Wydział III WUSW w Bydgoszczy przesłał do Wydziału III-1 w Krakowie informację dotyczącą obozu szczebu 19. KLDH „Srebrzyste Ptaki”. Ponadto uczestnicy obozów w woj. śląskim, organizowanych przez krakowskie szczepty „Słowiki” i „Puszcza”, wspominają, że czasami wokół obozów pojawiali się „dziwni wędkarze”, zdarzały się także wizyty „sanepidu”; zob. AIPN Kr, 056/114, t. 19, Dziennik korespondencyjny Wydziału III-1 WUSW w Krakowie, 1987 r., k. 67–68; J. Parzyński, *op. cit.*, s. 132.

^c Poniżej, z lewej strony dokumentu opatrzona nieczytelnym podpisem pieczęć o treści: Szyfrogram wysłano nr 03386; przyjęto 30 cze[rwca] 1983 [r] g. 15.00; zaszyfrowano 30 cze[rwca] 1983 [r] g. 16.50. Rozszyfrował: Baranowska g. 16 55.

^d Powyżej nieczytelny odręczny podpis.

⁵ Wiesław Hryniewicz (właśc. Wiesław Heretyk), ur. w 1943 r. W latach 1967–1976 inspektor, a później kierownik sekcji w Wydziale II SB KW MO w Krakowie, następnie zastępca naczelnika Wydziału Paszportów SB KW MO w Krakowie; w 1977 r. delegowany służbowo do Węgierskiej Republiki Ludowej; w latach 1979–1980 odbył przeszkolenie w Wyższej Szkole KGB w ZSRS; od 1 VII 1980 r. do listopada 1983 r. funkcjonariusz Wydziału III SB KW MO w Krakowie, początkowo jako zastępca naczelnika, a następnie naczelnik; od grudnia 1983 r. do listopada 1989 r. naczelnik Wydziału III-1 SB WUSW w Krakowie; od listopada 1989 r. kierownik Inspektoratu I SB WUSW w Krakowie; zwolniony z resortu 5 VI 1990 r. w stopniu ppłk. W. Hryniewicz był funkcjonariuszem wysoko ocenianym przez przełożonych, o czym świadczą dokumenty odnalezione w jego aktach osobowych, np. we wniosku z 10 VI 1986 r. o nadanie mu stopnia ppłk. znajdują się następujące informacje: „Mjr Wiesław Hryniewicz od 13 lat pełni funkcje kierownicze w Służbie Bezpieczeństwa. Posiadając odpowiednie przygotowanie teoretyczne i doświadczenie w pracy operacyjnej, umiejętnie potrafi je wykorzystywać w toku wypełniania zadań. Biorąc udział w kierowaniu szeregiem działań operacyjnych związanych ze zwalczaniem dywersji ideologicznej w środowisku młodzieży akademickiej, wykazuje duże zaangażowanie, ofiarność i sumiennosc. Kierowany przez niego wydział uzyskuje znaczne wyniki w pracy, dzięki jego umiejętnościom organizatorskim oraz właściwie planowanym przedsięwzięciom operacyjnym”. Warta przytoczenia jest także opinia służbowa z 31 X 1989 r., charakteryzująca przebieg jego służby od listopada 1981 r. do dnia wystawienia opinii. Można w niej wyczytać m.in.: „Na stanowisku naczelnika Wydziału III-1 organizował pracę operacyjną w zakresie podstawowych, najważniejszych problemów jednostki. Wydział pod jego kierownictwem odnotował wyraźny postęp we wszystkich obszarach swojej działalności [...]. Płk Wiesław Hryniewicz uzyskał wysoką ocenę za realizację przedsięwzięć na rzecz Departamentu I MSW [...]. Wykazuje się dużym zaangażowaniem, umiejętnością trafnej oceny sytuacji oraz podejmowaniem właściwych decyzji [...]. Długoletni aktywny członek PZPR [...]. Reprezentuje wysokie walory etyczno-moralne. Odważny w walce ze złem. Cieszy się szacunkiem i autorytetem w kolektynie [...]”. AIPN Kr, 059/669, Akta osobowe Wiesława Hryniewicza; zob. także W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, *Twarze krakowskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w Krakowie. Informator personalny*, Kraków 2006, s. 183–184.

1984 marzec 20, Kraków – Informacja dotycząca sytuacji w krakowskim harcerstwie

Kraków, dnia ^a20 III^a 1984 r.

Tajne
Egz. nr ^a1^a

Informacja

dot. negatywnych zjawisk występujących w ZHP m[iasta] Krakowa
i województwa miejskiego krakowskiego

Związek Harcerstwa Polskiego jest najliczniejszą organizacją młodzieżową na terenie województwa miejskiego krakowskiego. Skupia w swoich szeregach około 25 tys. harcerzy. Poprzez swoje formy działania (obozy, rajdy, zimowiska, wyjazdy zagraniczne) ma bardzo dużą siłę oddziaływania na środowisko młodzieżowe.

Kadra instruktorska rekrutuje się spośród uczniów starszych klas szkół średnich, studentów oraz nauczycieli szkolnych, a nawet akademickich.

Związek od kilku lat przeżywa poważny kryzys ideowy i programowy, co uwidoczniło się w spadku ilościowym członków związku z 45 tys. w latach 70. do 25 tys. Istotną przyczyną takiego stanu rzeczy są również próby izolacji ZHP od szkół. Związek jest w tym względzie autonomiczny i dyrekcja poszczególnych placówek oświatowych nie ma żadnego wpływu tak na kadre, jak i na młodzież harcerską, a brak kontroli doprowadził np., że w Szkole Podstawowej nr 110¹ miał miejsce fakt wykorzystania harcówki do druku nielegalnej literatury² oraz iż w Szkole Podstawowej nr 34³ powstała grupa 17 nieletnich przestępców, spotykająca się na zbiórkach harcerskich, której przywódcą był drużynowy ZHP. Grupa ta dokonała łącznie około 40 przestępstw kryminalnych⁴.

Mimo przeżywania kryzysu ZHP jest jednak najbardziej liczącą się organizacją młodzieżową.

Fakt ten stał się podstawą do planowanych działań podejmowanych przez Kościół i działaczy opozycyjnych wywodzących się z kręgów NZS i NSZZ „Solidarność”. Działania te zmierzają do kształtowania młodzieży w duchu antysocjalistycznym i wyrobienia w niej światopoglądu idealistycznego.

^{a-a} *Wpisano odręcznie.*

¹ Szkoła ta znajduje się w Krakowie przy ul. Skwerowej 33. Działał przy niej szczepek „Dębicki”, który powstał w 1970 r. Pierwszym szczepekowym był Janusz Francuz, drugim – Krystyna Małodobry. Po roku 1987 szczepek został rozwiązany. Aktualnie przy Szkole Podstawowej nr 110 działa 29. Podgórska Drużyna Harcerzy „Arnhem” im. gen. S. Sosabowskiego.

² Brak możliwości zweryfikowania tej informacji.

³ Szkoła ta znajduje się w Krakowie przy ul. Urzędniczej 65. Przy szkole od wielu lat działa szczepek „Żurawie”.

⁴ Zdaniem Jerzego Bukowskiego – ówczesnego komendanta szczepeku „Żurawie” – podane informacje są nieprawdziwe. Nigdy nie oskarżono harcerzy ze szczepeku „Żurawie” o przestępstwa kryminalne, nie prowadzono przeciw nim jakiegokolwiek postępowania. W tym okresie w szczepeku „Żurawie” był zastęp starszoharcerski, tzw. pluton lub też poczet komendanta szczepeku. Grupował on starszych harcerzy o nastawieniu patriotyczno-niepodległościowym, co mogło być uznane za „działalność przestępczą”. Stwierdzenia zawarte w dokumencie można także potraktować jako próbę oczernienia i zdyskredytowania harcerzy. Nie można jednakże wykluczyć pomyłki w numerze szkoły, a wówczas informacja ta odnosiłaby się do zupełnie innego środowiska harcerskiego.

W roku 1980 w ramach struktur ZHP powstał Krąg Instruktorów Harcerskich im. A[ndrzeja] Małkowskiego (KIHAM) działający przy Komendzie Chorągwi Krakowskiej ZHP, którego głównymi działaczami byli: J[erzy] **Bukowski**⁵, W[iesława] **Stojek**⁶, R[yszard] **Weisło**⁷, J[erzy] **Parzyński**⁸, T[omasz] **Zorski**⁹, P[aweł] **Zorski**¹⁰, K[rzysztof]

⁵ Jerzy Bukowski, ur. w 1955 r., harcmistrz, HR. Absolwent I LO (1973 r.) i UJ (1977 r.); doktor filozofii (1980 r.). Pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) w Krakowie; stypendysta Fundacji Lanckorońskich w Londynie (1987–1988). Instruktor i komendant (1976–1987) szczeplu „Żurawie”; aktywny uczestnik niejawnego „Ruchu Harcerskiego”, a następnie rzecznik prasowy Ruchu Harcerskiego Rzeczypospolitej (1988–1989); redaktor naczelny miesięcznika „Czuwajmy” (1985–1987); instruktor ZHP r. z. 1918; przewodniczący Komitetu Opieki nad Kopcem Józefa Piłsudskiego (od 1986 r.); członek wielu organizacji i stowarzyszeń (m.in. NSZZ „Solidarność”, Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Małopolskiego Komitetu Obywatelskiego, Porozumienia Organizacji Kombatanckich i Niepodległościowych w Krakowie); reprezentant prasowy płk. Ryszarda Kuklińskiego w czasie jego wizyty w Krakowie połączonej z odbiorem tytułu Honorowego Obywatela Miasta Krakowa (1998 r.); autor publikacji, m.in. *Zarys filozofii spotkania*, Kraków 1987, oraz licznych artykułów filozoficznych, historycznych, pedagogicznych i publicystycznych. Dane przekazane autorowi przez J. Bukowskiego; W. Tyrański, *Kto jest kim w Krakowie*, Kraków 2000, s. 40–41; AIPN Kr, 37/26857, Akta paszportowe Jerzego Bukowskiego.

⁶ Wiesława Stojek („Opanowana Kobra”), ur. w 1953 r., harcmistrzyni, HR, ekonomistka, nauczycielka. Od 1967 r. związana ze środowiskiem „Czarnej Trzynastki Krakowskiej” – drużynowa zuchowa od 1968 r. (13. KDZ „Słowianki”), komendantka szczeplu (1982–1988); wiceprzewodnicząca Porozumienia KIHAM; członkini Głównej Kwatery Harcerki ZHP r. z. 1918 i ZHR; redaktor naczelny pisma „Zuchmistrzyni” (1989–1998); twórczyni obecnej metodyki zuchowej ZHR. Dane przekazane autorowi przez W. Stojek.

⁷ Ryszard Weisło („Chytry Jastrząb”), ur. w 1933 r., harcmistrz, HR, architekt. W harcerstwie nieprzerwanie od 1945 r., drużynowy 14. KDH, następnie komendant „Białego Szczeplu”; drużynowy w szczeplu 19. KLDH (od 1963 r.); szczeplowy szczeplu „Gwiazdzysty Szlak”; instruktor w szczeplu „Huragan” (1967–1974, drużynowy i komendant szczeplu); instruktor hufca Kraków-Krowodrza; członek krakowskiego KIHAM; komendant zlotu 70-lecia harcerstwa na krakowskich Błoniach (1981 r.); członek niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (po 1983 r.); komendant Małopolskiej Chorągwi Harcerzy (IX 1989 r. – XII 1990 r.), następnie naczelnik harcerzy w ZHP r. z. 1918; szczeplowy 19. KLDH (od IX 1995 r.); zob. „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa” 2005, t. 1, s. 72–73.

⁸ Jerzy Parzyński (1929–1994), harcmistrz, HR, adwokat, muzykolog, dziennikarz. Absolwent Wydziału Prawa UJ; od 1953 r. radca prawny w „Echu Krakowa”; autor artykułów prawnych i muzycznych; kierownik pracowni prawno-prasowej w Ośrodku Badań Prasoznawczych. Pełnił służbę łącznikową w powstaniu warszawskim jako harcerz najmłodszej gałęzi Szarych Szeregów „Zawiszy” (1944 r.); po opuszczeniu obozu w Pruszkowie założył drużynę harcerską w podkrakowskich Filipowicach; współtwórca (1945 r.), a następnie drużynowy 29. KDH „Huragan” (1946–1947, 1948–1949), komendant szczeplu „Huragan” (1956–1961); członek Krakowskiej Komendy Chorągwi (1957–1961); uczestnik prac KIHAM, przewodniczący krakowskiego KIHAM; kierownik niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (od 1983 r.); jeden z głównych pomysłodawców powołania ZHP r. z. 1918; odznaczony przez prezydenta RP na Uchodźstwie R. Kaczorowskiego Orderem Odrodzenia Polski; autor książek *Obóz harcerski*, dwa wydania: Kraków 1957 i 1983 oraz *Ruch Harcerski Rzeczypospolitej 1983–1989*, Kraków 1991. *Szczep harcerski „Huragan” im. Obrońców Westerplatte 1945–1975. Jednodniówka*, Kraków 1975; AIPN Kr, 37/18517, Akta paszportowe Jerzego Parzyńskiego.

⁹ Tomasz Zorski, ur. w 1950 r., harcmistrz, dr inż. geofizyk. Pracownik naukowy Akademii Górniczo-Hutniczej. Harcerz, a następnie drużynowy 34. KDH im. A. Małkowskiego; komendant szczeplu „Żbiczka Gromada”; inicjator zagospodarowania baczki pod Durbaszką w Małych Pieninach nad Jaworkami (późniejsza Harcerska Akcja Schronisko); współzałożyciel i drużynowy krakowskiego KIHAM.

¹⁰ Paweł Zorski, ur. w 1953 r., harcmistrz, samorządowiec. Absolwent Akademii Rolniczej w Krakowie; pracownik krakowskiego Oddziału Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin; członek NSZZ „Solidarność”. Harcerz, a następnie instruktor 34. KDH im. A. Małkowskiego, komendant szczeplu „Żbiczka Gromada”; związany z krakowskim KIHAM; członek Zwierzynieckiego Komitetu Obywatelskiego; przewodniczący Rady i Zarządu Dzielnicy VII-Zwierzyniec w Krakowie (1994–1998); radny miasta Krakowa (od 1998 r.); wiceprezydent miasta Krakowa (1998–2002).

Żero¹¹, B[ogdan] **Żero**¹², M[arek] **Kudasiewicz**¹³, M. **Kuliński**¹⁴, H[enryk] **Czubek**¹⁵, A[ndrzej] **Wysocki**¹⁶, T. **Rozwadowski**¹⁷, B. **Baran**¹⁸, W[ojciech] **Wróblewski**¹⁹, J[erzy] **Fedirko**²⁰, Ł[ukasz] **Węsierski**²¹.

¹¹ Krzysztof Żero, ur. w 1956 r., podharcistrz, geolog, samorządowiec. Absolwent Akademii Górniczo-Hutniczej. Harcerz 15. KDH, 3. KDH im. Kazimierza Pułaskiego; instruktor szczebu „Zielona Trójka”; drużynowy 34. KDH im. A. Małkowskiego; szczebowy szczebu „Żbicza Gromada”; sygnatariusz Porozumienia Instruktorów Harcerskich im. A. Małkowskiego; współzałożyciel krakowskiego KIHAM; przewodniczący Zwierzynieckiego Komitetu Obywatelskiego (1995–1999); przewodniczący Rady i Zarządu Dzielnicy VII-Zwierzyniec Miasta Krakowa (1998–2002); prezes Stowarzyszenia Ruch Inicjatyw Osiedlowych w Krakowie (2005–2009). Dane przekazane autorowi przez K. Żero.

¹² Bogdan Żero, ur. w 1960 r., inż. mechanik. Absolwent Akademii Rolniczej w Krakowie. Harcerz 3. KDH im. Kazimierza Pułaskiego; instruktor 34. KDH im. A. Małkowskiego oraz szczebu „Żbicza Gromada”; komendant szczebu „Zośka” w Krakowie-Toniach; sygnatariusz Porozumienia Instruktorów Harcerskich im. A. Małkowskiego; współzałożyciel krakowskiego KIHAM. Rozpracowywany w ramach kwestionariusza ewidencyjnego krypt. „Żbik”, nr rej. Kr 33865, prowadzonego od 11 IX 1987 r. do 16 III 1989 r. przez Wydział III-1 WUSW w Krakowie. AIPN Kr, 37/316851, Akta paszportowe Bogdana Żero; AIPN Kr, 00201/1, Dziennik rejestracyjny WUSW w Krakowie.

¹³ Marek Kudasiewicz, ur. w 1934 r., harcistrz, HR, inż. ceramik. Członek 83. Zagłębiowskiej Drużyny Harcerzy w Dąbrowie Górniczej (od 1945 r.), następnie 107. WDH; związany z 19. KDH im. Żwirki i Wigury (od 1957 r.), kolejno pełnił funkcje: drużynowego, komendanta Szczebu Lotniczego, zastępcy komendanta szczebu „Słoneczne Drogi”, przewodniczącego Kręgu Instruktorskiego, komendanta szczebu „Srebrzyste Ptaki”, komandora Szczępów Lotniczych im. F. Żwirki i S. Wigury w Krakowie (od 1977 r.); zastępca komendanta Hufca Krowodrza ds. programowych; członek Rady Chorągwi; delegat na VI i VII Zjazd ZHP; po 1989 r. przeszedł do ZHP r. z. 1918 – kierownik Wydziału Starszyny w Głównej Kwaterze Harcerzy, członek Komisji Harcistrzowskiej; autor materiałów metodycznych i programowych; odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1981 r.) oraz Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2004 r.). *Sprawozdanie Naczelnika Harcerzy z działalności Głównej Kwatery Harcerzy i stanu Organizacji Harcerzy*, Kraków 1992 (Biuletyn Urzędowy ZHP rok zał. 1918); K. Wojtycza, *Hufiec Kraków-Lobzów*, Kraków 2005.

¹⁴ Nie ustalono bliższych danych.

¹⁵ Prawdopodobnie Henryk Czubek, ur. w 1965 r., ekonomista. Adiunkt w Katedrze Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

¹⁶ Andrzej Wysocki („Bitum”), ur. w 1956 r., harcistrz, HR, samorządowiec, przedsiębiorca. Członek 10. KDH „Dzieci Słońca” oraz szczebu „Zielona Trójka” (od 1971 r.); drużynowy 8. KDH (1974–1976); komendant szczebu „Zielona Trójka” (1978–1979); związany z krakowskim KIHAM; członek Głównej Kwatery w niejawnym „Ruchu Harcerskim”; współtwórca ZHR (1989 r.); członek Rady Naczelnej ZHR. J. Parzyński, *op. cit.*

¹⁷ Nie ustalono bliższych danych.

¹⁸ Nie ustalono bliższych danych.

¹⁹ Wojciech Wróblewski, ur. w 1957 r., harcistrz, HR, socjolog. Pracownik naukowy w Instytucie Socjologii UJ (1984–1989). Założyciel i pierwszy komendant szczebu „Puszcza” im. Kazimierza Wielkiego w Niepołomicach (1976–1986); związany z krakowskim KIHAM, następnie w niejawnym „Ruchu Harcerskim”, początkowo zastępca naczelnika, następnie przewodniczący (również po przekształceniu „Ruchu Harcerskiego” w „Ruch Harcerski Rzeczypospolitej”); członek krakowskiej Rady Chorągwi oraz Rady Naczelnej ZHP, ustąpił z Rady Naczelnej ZHP na znak protestu przeciwko rozwiązaniu Rady Porozumienia KIHAM; współzałożyciel ZHR (członek Komitetu Założycielskiego ZHR i Komisji Organizacyjnej), członek Rady Naczelnej ZHR, wiceprzewodniczący ZHR; członek prezydium Krajowego Komitetu Odrodzenia Harcerstwa; instruktor ZHP r. z. 1918; założyciel i wieloletni przewodniczący Koła Przyjaciół Harcerstwa Stowarzyszenia Byłych Instruktorów, Wychowanków i Sympatyków szczebu „Puszcza”; w czasie obrad okrągłego stołu reprezentował opozycyjne organizacje harcerskie; współzałożyciel i przewodniczący Komitetu Obywatelskiego w Niepołomicach; przewodniczący Rady Miejskiej w Niepołomicach (1990–1994); dyplomata (w latach 1992–1995 radca ambasady RP w Wilnie, w latach 2001–2005 ambasador w Estonii); organizator i pierwszy dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie; doradca zarządu PKN ORLEN ds. strategii (od 2005 r.); odznaczony przez prezydenta RP na Uchodźstwie R. Kaczorowskiego Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za działalność niepodległościową; odznaczony również najwyższymi orderami państwowymi Litwy i Estonii. Dane przekazane autorowi przez W. Wróblewskiego w liście z 3 X 2008 r.; AIPN Kr, 37/196263, Akta paszportowe Wojciecha Wróblewskiego; J. Parzyński, *op. cit.*, s. 21–26, 43, 46, 48, 52, 79, 100, 148.

W swych założeniach KIHAM starał się powrócić do dawnych tradycji harcerstwa zapoczątkowanych przez Andrzeja i Olę **Małkowskich**. W ramach tego ruchu starano się zmodyfikować treść przyrzeczenia harcerskiego, usuwając z tekstu słowo „socjalizm” oraz wprowadzić w tekście praw harcerza obowiązek „Służby Bogu”. W okresie tym zaczął narastać wpływ kleru, działaczy NSZZ „Solidarność” oraz NZS. Przejawiało się to w uczestnictwach zbiorowych w pełnym umundurowaniu i szyku w imprezach religijnych, spotkaniach ze strajkującymi robotnikami (np. phm. A[ndrzej] **Wysocki** brał udział w spotkaniu ze strajkującymi rolnikami w Bydgoszczy).

Krakowscy instruktorzy zrzeszeni w KIHAM wysuwali następujące postulaty pod adresem władz naczelných ZHP w formie listu otwartego instruktorów środowiska krakowskiego²². List ten został opublikowany w czasopiśmie „**Czuwaj**” wydawanym przez KIHAM:

- wystąpienie ZHP z federacji związków młodzieżowych,
- uzyskanie niezależności od władz szkolnych,
- usunięcie wstępu do statutu ZHP,
- uznanie zasady tolerancji religijnej i zlikwidowanie statutowego zapisu o hegemonii naukowego światopoglądu w pracy wychowawczej,
- przywrócenie jedności związku poprzez likwidację drużyn i programów Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej (HSPS),
- uczynienie ZHP organizacją apolityczną,
- usunięcie drugiej zwrotki hymnu ZHP,
- zadeklarowanie dobrowolności akcji programowych takich jak: Olimpiada Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym²³, Olimpiada Wiedzy o Partii²⁴, Azymut Huta Katowice itp.²⁵

²⁰ Nie ustalono bliższych danych.

²¹ Łukasz Węsierski, ur. w 1943 r., harcemistrz, HR, dr hab., prof. nadzw. Pracownik naukowy Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oraz Politechniki Rzeszowskiej. Związany z krakowskim harcerstwem (od 1957 r.), początkowo w 3. KDH, następnie w 6. KDH i w 19. KLDH (od 1964 r.), m.in. drużynowy, zastępca komendanta szczepla ds. zachowawczych, kwatermistrz i komendant szczepla; członek krakowskiego KIHAM, zajmował się opracowaniem regulaminu stopni i sprawności harcerskich; instruktor w ZHP r. z. 1918 (od 1989 r.), m.in. przewodniczący Sądu Harcerskiego Okręgu Małopolskiego ZHR.

²² Na temat postulatów instruktorów środowiska krakowskiego, sformułowanych w tzw. liście otwartym instruktorów ZHP ze środowiska krakowskiego, które stały się następnie postulatami KIHAM, zob.: S. Czopowicz, *KIHAM. Zarys wydarzeń, wybór dokumentów i relacji*, Warszawa 1998. Większość z nich była przedmiotem obrad VII Zjazdu ZHP w marcu 1981 r. Zjazd przyjął uchwałę o wystąpieniu ZHP z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej oraz w sprawie zmiany hymnu harcerskiego (usunięcie wiernopoddańczej wobec PZPR zwrotki autorstwa Jerzego Majki).

²³ Olimpiada Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym – konkurs przedmiotowy dla uczniów szkół ponadpodstawowych. Pierwsza olimpiada została zorganizowana w 1958 r. z inicjatywy ZMS. Od jej IX edycji w roku szkolnym 1967/1968 do współorganizatorów dołączyła Komenda Główna ZHP, która następnie stała się głównym organizatorem. Hasłami programowymi olimpiad w poszczególnych latach były m.in. tematy: XXX-lecie Polski Ludowej, Młodzież w trzydziestolecu PRL, Socjalizm przeobraża świat, PZPR przewodnią siłą narodu. Zob. *Leksykon harcerstwa*, praca zbiorowa pod red. O. Fietkiewicza, Warszawa 1988.

²⁴ Olimpiada Wiedzy o Partii – organizowana przez komendy chorągwi ZHP, we współpracy z ZSMP oraz kuratoriami oświaty i wychowania, była jednym z elementów indoktrynacji młodzieży prowadzonej przez władze PRL. Oficjalnym jej celem było „zainteresowanie młodzieży historią i rewolucyjnymi tradycjami PZPR, rolą i znaczeniem partii w życiu narodu”. Na początku lat osiemdziesiątych została zaniechana jako dublująca się z Olimpiadą Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym. Zob. *Leksykon harcerstwa...*

²⁵ Azymut Huta Katowice – jedna z wielu akcji „narzucanych” odgórnie harcerzom przez władze ZHP. Początkowo, latem 1977 r., nazwano tak IV Centralny Rajd Harcerski, przebiegający na 5 trasach kończących się w okolicach budowy Huty Katowice. Uczestniczący w rajdzie wędrowali po wyznaczonej trasie turystycznej, następnie przez 3 dni pracowali na terenie budowy huty, a na koniec spędzali 2 dni w ośrodku harcerskim

Krakowski KIHAM wydawał w tym okresie swej działalności czasopismo „Czuwaj”. Odpowiedzialnym za druk legalnej i nielegalnej literatury KIHAM był **Żero** Bogdan (aktualnie student V roku A[kademii] R[olniczej]), zatrzymany w dniu 10 XI 1982 r. w związku z zakłóceniem porządku publicznego na terenie miasteczka studenckiego.

Po wprowadzeniu stanu wojennego, w dniu 14 IX 1982 r. KIHAM rozwiązał się²⁶. Mimo to poszczególne osoby nadal starają się działać w ramach nielegalnej struktury tzw. Kręgu Drużyn Płaskiego Węzła, który na terenie Krakowa zaczął się organizować we wrześniu 1983 r.²⁷

Do szczególnie aktywnych należą:

- hm. Wiesława **Stojek** – szczep „Czarna Trzynastka”,
- org. Bogdan **Żero** – szczep „Żbicza Gromada”,
- hm. Ryszard **Weisło** – szczep „Huragan”²⁸,
- hm. Stanisław **Baran**²⁹ – szczep „Czerwone Maki”,
- hm. Jerzy **Bukowski** – szczep „Żurawie”,
- phm. Andrzej **Wysocki** – szczep „Zielona Trójka”.

Pierwszą akcją tych osób była próba zorganizowania bojkotu rozpoczęcia roku harcerskiego (1983 r.) w Wieliczce, z powodu socjalistycznego charakteru tej uroczystości.

W wyniku tych działań około 50 proc. osób, głównie z terenu Nowej Huty, powróciło do Krakowa, nie biorąc udziału w inauguracji.

Członek KDPW Jerzy Bukowski, pracownik naukowy A[kademii] E[konomicznej] w Krakowie, razem z instruktorami szczeplu „Żurawie” w dniu 16 IX 1983 r., podczas pobytu w Nowym Sączu z okazji uroczystości poświęconej gen. Kustroniowi, wziął udział w uroczystej mszy, występując w pełnym umundurowaniu z poczem sztandarowym. Należy podkreślić, iż J[erzy] **Bukowski** jest członkiem Rady Komendy Hufca Kraków-Kro-

---

w Chorzowie. Azymut Huta Katowice był również centralną, letnią akcją programową dla młodzieży szkół ponadpodstawowych, realizowaną w latach 1978–1980. Jednym z elementów 14 lub 19-dniowych turnusów była praca przy budowie Huty Katowice. Zob. *Leksykon harcerstwa...*

²⁶ Rada Porozumienia KIHAM została rozwiązana uchwałą Rady Naczelnej ZHP z 26 VI 1982 r. W odpowiedzi na tę decyzję, w czasie spotkania w dniu 12 IX 1982 r. na Jasnej Górze, władze KIHAM w obawie przed charakterystyczną dla władz „próbą przechwycenia” wezwały wszystkie kręgi do samorozwiązania. W tym apelu skierowanym do drużyn, szczeplów i instruktorów harcerskich Rada Porozumienia wezwała także, aby pozostać wiernym nakazom Prawa Harcerskiego i Przrzeczenia, zgodnego z tekstem z 1936 r. oraz podjąć walkę o tolerancję światopoglądową i prawo do odbywania praktyk religijnych.

²⁷ Krąg Drużyn Płaskiego Węzła (KDPW), także „Ruchu Płaskiego Węzła”, stanowił swoistą kontynuację działalności KIHAM, był elementem przełamywania monopolu oficjalnych władz ZHP na działania programowe o charakterze ogólnopolskim. Nawiązywał do idei Złotu na Błoniach w 1981 r. „Płaski Węzeł” był ruchem programowo metodycznym w rozumieniu statutu ZHP. Najważniejszymi jego celami była wymiana doświadczeń pomiędzy drużynami, wzajemna pomoc, współpraca, a także „stymulowanie rozwoju dobrego harcerstwa”. Istotnym celem było również podniesienie efektywności wychowawczego oddziaływania. Głównym animatorem był R. Weisło, a centrum programowym – Kraków. Za symbol „Ruchu Płaskiego Węzła” przyjęto lilijkę „przewiazaną” płaskim węzłem. Natomiast w założeniach instruktorów tworzących późniejsze władze niejawnego „Ruchu Harcerskiego” był przedsięwzięciem mającym „kamuflować” organizowanie zakonspirowanych, ogólnopolskich struktur niepokornego harcerstwa. Miał być „falszywką”, która odciągnie „bezpiekę” od faktycznych struktur. SB postrzegala „Płaski Węzeł” jako kontynuację KIHAM, także w okresie, kiedy już funkcjonował niejawni „Ruch Harcerski”. Dane na podstawie dokumentów programowych „RPW” oraz relacji R. Weisło; zob. także J. Parzyński, *op. cit.*, s. 129–130.

²⁸ Informacja błędna. W okresie, którego dotyczy dokument, R. Weisło nie był instruktorem szczeplu „Huragan”, tylko 19. KLDH; zob. przyp. 7.

²⁹ Stanisław Baran, harcmistrz. Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 91 w Krakowie. Komendant szczeplu „Czerwone Maki” im. Bohaterów Monte Cassino.

wodrza, a także Towarzystwa Opieki nad Kopcem Piłsudskiego oraz Towarzystwa im. gen. Kustronia, w skład którego wchodzi m.in. **Boroń Piotr**³⁰ – b. etatowy pracownik Z[arządu] R[egionu] „Małopolska”, **Sackiewicz-Steckiewicz Włodzimierz**³¹ – b. etatowy pracownik „S” Region Małopolska.

Były działacz NZS na P[olitechnice] K[rakowskiej] phm. **Wysocki Andrzej**, mimo że został odsunięty od bezpośredniej pracy z młodzieżą za wykroczenia popełnione na obozie harcerskim w 1982 r., nadal wyjeżdża z młodzieżą na obozy.

Hm. Teresa **Żelazny**³², członek KDPW, z[astęp]ca komendanta Hufca Kraków-Podgórze, na obozie harcerskim w 1983 r. wprowadziła do programu zajęć codzienne modlitwy przed ołtarzykami wykonanymi przez harcerzy. Przeprowadza ponadto zbiórki pieniędzy wśród harcerzy na budowę kościoła. Jest ona aktywnie zaangażowana w działalność Duszpasterstwa Harcerki i Harcerzy.

Hm. **Wiatr Jerzy**³³, komendant szczepli „Dąbie”, członek Rady Naczelnej ZHP, tolerował na terenie harcówki kolportaż ulotek o wrogię treści. W 1982 r. odmówił wystawienia

---

³⁰ Piotr M. Boroń, ur. w 1955 r., absolwent Wydziału Prawa UJ. Współpracownik działającego w konspiracji Oddziału Krakowskiego Związku Legionistów Polskich (od 1972 r.), m.in. członek Komitetu Opieki nad Kopcem J. Piłsudskiego (1980–1987), Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela; współzałożyciel Towarzystwa im. J. Piłsudskiego, jego wiceprezes (1988–1995) i prezes (1995–2003); internowany w stanie wojennym; inicjator i organizator niezależnych wystaw historycznych, koncertów i uroczystości patriotycznych; zastępca dyrektora ds. naukowych Muzeum Armii Krajowej (2001–2008); odznaczony m.in. Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi. *Pamięci utrwalanie przez Towarzystwo im. Józefa Piłsudskiego*, Kraków 2003.

³¹ Włodzimierz Sackiewicz-Steckiewicz (1955–1987), student Wydziału Prawa UJ, jednocześnie pracownik m.in. Ośrodka Krakowskiego Telewizji Polskiej; związany ze środowiskiem niepodległościowym, współzałożyciel i członek Akcji na rzecz Niepodległości; działacz opozycji demokratycznej; członek Komitetu Opieki nad Kopcem Józefa Piłsudskiego przy Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa; pracownik Sekcji Kultury Zarządu Regionu Małopolska NSZZ „Solidarność” (od 1981 r.); internowany w Zależu i Rzeszowie (12 V 1982 r. – 23 VII 1982 r.); po zwolnieniu kontynuował pracę konspiracyjną; organizator wielu uroczystości o charakterze patriotycznym; wiceprezes Komitetu Opieki nad Kopcem J. Piłsudskiego (do 1987 r.); zmarł tragicznie w drodze do Polski. *Pamięci utrwalanie...*

³² Teresa Żelazny, ur. w 1948 r., harcmistrzyni, HR, psycholog. Absolwentka UJ. Drużynowa 73. PgDH w szczepli „Watra”; instruktorka w Hufcu Kraków-Podgórze; związana z krakowskim KIHAM, następnie z niejawnym „Ruchem Harcerskim”; desygnowana na stanowisko pełnomocnika ds. organizacji harcerki przez Komitet Odrodzenia ZHP-1918 (1989 r.), następnie pierwsza naczelniczka harcerki w ZHP r. z. 1918. AIPN Kr, 37/51068, Akta paszportowe Teresy Żelazny; A.F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa w Polsce...*, s. 395, 397–399, 404–405, 421–422.

³³ Prawidłowo Kazimierz Wiatr, ur. w 1955 r., harcmistrz, HR, prof. dr hab. Pracownik naukowy Wydziału Elektrotechniki, Automatyki, Informatyki i Elektroniki AGH; dyrektor Akademickiego Centrum Komputerowego „Cyfronet” AGH. Drużynowy 33. KDH (1972–1977); szczeplowy szczepli „Dąbie” (1978–1983); członek Rady Porozumienia KIHAM (1980–1982); jako członek KIHAM wybrany do Rady Naczelnej ZHP (1981–1985); członek Rady Krajowej niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (1983–1989); komendant Hufca ZHP Kraków Śródmieście (1988 r.); członek Komitetu Założycielskiego ZHR (1989 r.), a następnie przewodniczący (1989–1990) oraz wiceprzewodniczący ZHP r. z. 1918 (1990–1992); wiceprzewodniczący (1992–1995, 2002–2003) i przewodniczący ZHR (2004–2006); doradca premiera J. Buzka (1998–2001), pracował przy opracowaniu raportu o sytuacji polskiej rodziny, współautor polityki prorodzinnej państwa; członek Rady do spraw Przeciwdziałania Narkomanii (2001–2002); członek Honorowego Komitetu Poparcia Lecha Kaczyńskiego w wyborach prezydenckich (2005 r.); senator RP z okręgu tarnowskiego VI (2005–2007) i VII kadencji (od 2007), przewodniczący senackiej Komisji Nauki, Edukacji i Sportu; odznaczony przez prezydenta RP na Uchodźstwie R. Kaczorowskiego Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990 r.), a także Srebrnym Krzyżem Zasługi (1999 r.) i Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2000 r.); autor m.in. *Akseleracji obliczeń w systemach wizyjnych*, Warszawa 2003 oraz ponad 140 publikacji naukowych. Dane przekazane autorowi przez Kazimierza Wiatra; *Szczep „Dąbie” w dwudziestoleciu 1957–1977*, red. B. Leonhard, Kraków 1977; AIPN Kr, 37/157994, Akta paszportowe Kazimierza Wiatra.

sztandaru swego szczepu w trakcie uroczystości w SP nr 39 z udziałem ministra oświaty oraz władz administracyjnych i politycznych m[ia]sta Krakowa.

Hm **Wróblewski** Wojciech, pracownik Urzędu Miasta i Gminy w Niepołomicach, komendant szczepu „Puszcza”, członek Rady Naczelnej ZHP. W 1982 r. w dniu 13 VIII 1982 r. zorganizował wycieczkę harcerzy do Gdańska przed Pomnik Poległych Stoczniovców. Pojawienie się członków jego szczepu w tym miejscu zainicjowało zajścia uliczne³⁴. W ścisłej współpracy z miejscowym proboszczem ks. Andrzejem **Fidelusem**^b, organizuje zbiorowe msze polowe dla harcerzy Krakowa i innych miast Polski. Takie msze są okazją do wymiany nielegalnej literatury, rozprowadzania znaczków KDPW oraz zdobywania przez harcerzy nieoficjalnej sprawności, tzw. Sprawności Szarych Szeregów, która m.in. polega na nauce działań w konspiracji itp. Ww. negatywną działalność w ZHP prowadzi od 1980 r.

W dniu 11 XI 1983 r. na Wawelu zorganizowano mszę z udziałem bp. **Smoleńskiego**, w której wzięli udział harcerze w umundurowaniu.

Podane przykłady negatywnych postaw instruktorów harcerskich są reprezentatywne dla aktualnych kierunków oddziaływania opozycji, tj. dążenia do maksymalnej klerykalizacji ZHP oraz przygotowania harcerzy do działań w konspiracji. Są one integralną częścią szeroko zakrojonej akcji prowadzonej przez Kościół w ramach Duszpasterstwa Harcerek i Harcerzy³⁵. Kościół św. Idziego jest miejscem cotygodniowych mszy dla harcerzy, a także

^b W oryginale imię i nazwisko w mianowniku.

³⁴ Faktycznie opisywane wydarzenie wyglądało zupełnie inaczej. W przygotowywanej do druku monografii szczepu „Puszcza” można przeczytać: „[...] Jednak wszystkim w szczególności utkwiła w pamięci wędrówka obozu do Gdańska, która zaczęła się 12 sierpnia, przez co zastępy trafiły do Gdańska w dniu 13 sierpnia w trakcie wielkiej solidarnościowej manifestacji. Opozycyjny pochód rozpoczął się pod Pomnikiem Poległych Stoczniovców, a więc w miejscu, gdzie wędrujące zastępy miały miejsce zbiórki. Mimo kordonów ZOMO i milicji udało się zebrać cały obóz na dworcu kolejowym. Manifestacja zmierzająca pod Komitet Wojewódzki PZPR została właśnie na wysokości gdańskiego dworca zaatakowana przez ZOMO petardami i gazem łzawiącym. W tym momencie przydały się ćwiczenia na obozie (na grach terenowych używaliśmy środków pozoracji pola walki – gaz łzawiący, świece dymne i petardy). W przeciwieństwie do przerażonych i często zhysterizowanych podróżnych, duszących się w obłokach gazu wypełniającego hale dworcowe, nasza młodzież reagowała spokojnie. Pouczała cywilów, aby nie trzeć oczu, zachować spokój i pokazywała, jak skutecznie usuwać się z prawie niewidocznej chmury łzawiącego gazu. Szczególną przygodę przeżyli pwd Leszek Węgrzyn i pwd Krzysztof Łysek, którzy poszli w tym czasie pobrać pieniądze z banku. Gdy walki uliczne przeniosły się na Stare Miasto, w obawie, aby jakiś patrol ZOMO nie zarekwirował im naszych pieniędzy, zdeponowali je w zakrystii jednego z kościołów. Wieczorem podnieceni relacjonowali, iż po «uwolnieniu» się od obozowej kasy przyłączyli się do manifestantów. Podobno publiczność brawami kwitowała akcje umundurowanych harcerzy rzucających w opancerzone transportery koszami na śmieci. Jak twierdzili nie było to zbyt trudne, bo w wąskich uliczkach Starego Miasta pojazdy te miały ograniczone zdolności manewrowania. Po zakończeniu obozu komendant Szczepu [tj. W. Wróblewski] został wezwany do Komendy Chorągwi w Krakowie, gdzie życzliwa nam komendantka hm. Danuta Noszka zrelacjonowała przekaz z Komitetu Wojewódzkiego partii. Zdaniem partyjnych aparatczyków celowo kadra obozu zorganizowała wyjazd uczestników do Gdańska w rocznicę wydarzeń sierpniowych, «aby budzić wrogość dzieci i młodzieży do socjalistycznej władzy». Oprócz «dyscyplinującej» rozmowy z komendantką chorągwi Wróblewskiego nie spotkały żadne inne konsekwencje tego wrogiego wobec władz ludowego państwa działania”. Dane przekazane autorowi przez Wojciecha Wróblewskiego w liście z 3 X 2008 r.

³⁵ Przypisywanie władzom kościelnym działań mających na celu wpływanie na harcerstwo poprzez struktury Duszpasterstwa Harcerek i Harcerzy jest nieporozumieniem. To kierownictwo niejawnego „Ruchu Harcerskiego” zwróciło się do władz kościelnych z prośbą o objęcie opieką duszpasterską środowisk harcerskich. Tak więc należy wyraźnie podkreślić, że inicjatywa wyszła od harcerzy, a nie od władz kościelnych. Jednocześnie warto zaznaczyć, że KIHAM kładł nacisk na tolerancję religijną, a nie na instytucjonalne związki z Kościołem. Dopiero później wraz z wyłaniającymi się strukturami „Ruchu Harcerskiego” podjęte zostały działania w kierunku zorganizowania pracy duszpasterstw.

miejszem narad aktywu wspomnianego duszpasterstwa. Należy zaznaczyć, iż księża osobiście włączają się w pracę poszczególnych szczepów, jak i ich kapelani, dot. to szczepów: „Zielona Trójka”, „Puszcza” i „Czarna Trzynastka”.

Instruktorzy szczepu „Czarna Trzynastka”: Wiesława **Stojek**, Przemysław i Radosław **Wojtkiewiczowie**³⁶ i Jerzy **Staliński**³⁷ są inicjatorami i animatorami opisywanego wcześniej Kręgu Drużyn Płaskiego Węzła³⁸.

Instruktorem lotnictwa szczepu „Słoneczne Drogi” jest ks. Marian **Orczykowski**³⁹ bezpośrednio związany z R[yszardem] **Wcisło** – b. aktywnym działaczem „S” w Biproskórce, figurantem Wydziału V wm.⁴⁰ oraz W[ładysławem] **Zawiślakiem**⁴¹ – b. etatowym pracownikiem ZR „Małopolska”.

Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom w ZHP jest utrudnione z uwagi na fakt, iż wielu instruktorów zaangażowanych w działalność opozycyjną pełni odpowiedzialne funkcje w Radzie Komendy Chorągwi ZHP w Krakowie, np. **Baran** Stanisław – b. działacz KIHAM, **Kudasiewicz** Marek – b. działacz KIHAM, **Rohleder** Małgorzata⁴², **Stojek** Wiesława, **Wiatr** Kazimierz, **Żelazny** Teresa, a nawet w Radzie Naczelnej ZHP: **Wróblewski** Wojciech, **Wiatr** Jerzy⁴³.

³⁶ Przemysław Wojtkiewicz był instruktorem z Gdańska, który na początku lat osiemdziesiątych studiował w Krakowie. Włączył się jako instruktor do pracy w szczepie „Czarna Trzynastka”, współpracując w ramach kadry szczepu z ówczesną komendantką W. Stojek (m.in. był komendantem obozów letnich w 1983 i 1984 r.). Jego brat Radosław również uczestniczył w działaniach szczepu.

³⁷ Jerzy Staliński był instruktorem w szczepie „Czarna Trzynastka”, drużynowym 13. KDH.

³⁸ Wiesława Stojek nie była zaangażowana w działania KDPW, natomiast Przemysław i Radosław Wojtkiewiczowie oraz Jerzy Staliński faktycznie w nich uczestniczyli.

³⁹ Dominik Orczykowski (imię z chrztu Marian) („Pogodny Orlik”), ur. w 1928 r., harcmistrz, HR, kapucyn. Absolwent Wyższego Seminarium OO. Kapucynów w Krakowie; wyświęcony w 1954 r.; duszpasterz w Bytomiu, Tenczynie, Pile, Wrocławiu. W harcerstwie (przed 1939 r.), kapelan harcerzy (od 1980 r., od wielu lat związany z 19. KLDH), a także środowiska lotników i szybowników; w latach osiemdziesiątych jeden z animatorów działalności Duszpasterstwa Harcererek i Harcerzy, w ZHP r. z. 1918 (po 1989 r.), a od 1992 r. kapelan w ZHR (od 1992 r.); odznaczony przez prezydenta RP na Uchodźstwie R. Kaczorowskiego Krzyżem Zasługi. AIPN Wr, 388410, Akta paszportowe Mariana Orczykowskiego; J. Komorowski, *Niepokornych... Droga do Orłów*, Kraków 2001, s. 83, 88–89, 95–98.

⁴⁰ Ryszard Wcisło został zarejestrowany do numeru Kr 26122 przez Wydział V KW MO w Krakowie i od 20 III 1982 r. do 23 V 1983 r. był rozpracowywany w ramach kwestionariusza ewidencyjnego.

⁴¹ Władysław Zawiślak, ur. w 1922 r., harcmistrz. Absolwent kursu drużynowych (1939 r.); podczas II wojny światowej harcerz Szarych Szeregów i żołnierz AK; komendant Harcerskiej Organizacji Konspiracyjnej i hufca „Drewniaki”; student Akademii Handlowej (1945–1946); zawodnik HKS, w drużynie siatkówki walczącej w lidze o mistrzostwo Polski (1946 r.); członek Akademickiego Koła Stronictwa Pracy; komendant antykomunistycznej organizacji starszoharcerskiej krypt. „Polska Straż Przednia”; aresztowany, przebywał w więzieniu na ul. Montelupich w Krakowie i w Rawiczu (1946–1949); absolwent Akademii Handlowej (1953 r.), w 1955 r. zdał egzamin na Politechnice Krakowskiej, dopiero w 1969 r. mógł uzyskać tytuł magistra ekonomii; związany z harcerskim szczepem „Huragan”; drużynowy Kręgu Instruktorskiego (1968–1993); w latach osiemdziesiątych działał w Klubie Inteligencji Katolickiej; członek zarządu Regionu Małopolska NSZZ „Solidarność” (1981–1989); członek władz naczelnych Stronictwa Ludowo-Chrześcijańskiego; prezes Małopolskiej Fundacji Rolniczej; zrehabilitowany (27 X 1993 r.); odznaczony Medalem Wojska, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza” i Weterana Walk o Niepodległość. W. Zawiślak, *Wielka próba. Wspomnienia więzienne 1946–1949*, Kraków 2001, s. 5–6.

⁴² Małgorzata Rohleder, ur. w 1956 r., harcmistrzynie, HR, informatyk, audytor. Wychowanka, drużynowa i wieloletnia szczepowa szczepu 70. KDH „Puszcza”, komendantka Małopolskiej Chorągwi Harcererek w ZHP r. z. 1918 (1989–1991); naczelniczka harcererek w ZHP r. z. 1918 (1990–1992); autorka materiałów metodycznych i programowych.

⁴³ Najprawdopodobniej błąd w imieniu. Członkiem Rady Naczelnej był Kazimierz Wiatr.

Pomimo tego, iż władze Komendy Chorągwi ZHP były informowane o wspomnianych faktach, nie podjęły stanowczych kroków eliminujących z ZHP osoby reprezentujące wrogą postawę polityczną (np. była działaczka KIHAM M[ałgorzata] **Rohleder** została w miesiącu lutym 1984 r. z[astęp]cą komendanta Hufca Śródmieście). Wprawdzie poszczególne sprawy były rozpatrywane na Radzie Komendy Chorągwi, lecz nie podjęto stosownych uchwał, gdyż większość w Radzie Głównej stanowią byli działacze KIHAM.

Na osobną uwagę zasługuje fakt, iż w Komendzie Chorągwi istnieją tarcia personalne, które powodują przesunięcie spraw podstawowych dla krakowskiego ZHP na dalszy plan.

Istotną kwestią jest również fakt, iż władze polityczne w terenie nie wykazują dostatecznego zainteresowania się sprawami ZHP (np. komendant Hufca ZHP w Gdowie, który^c zrzesza około 2000 harcerzy, nie został zaproszony na posiedzenie plenarne K[omitetu] G[minnego] PZPR poświęcone sprawom młodzieży). O sytuacji w ZHP na terenie województwa miejskiego krakowskiego poinformowano K[omitet] K[rakowski] PZPR.

Biorąc pod uwagę, iż wyżej nakreślone negatywne tendencje w ZHP mogą się pogłębić, należy:

- założyć sprawę obiektową w celu lepszego rozpoznania środowiska krakowskiego ZHP;
- założyć sprawę operacyjnego sprawdzenia mającą potwierdzić informacje dot. działalności Kręgu Drużyn Płaskiego Węzła;
- objąć kontrolą poprzez prowadzenie kwestionariuszy ewidencyjnych następujących działaczy ZHP:
  - a) **Bukowski Jerzy**⁴⁴;
  - b) **Wysocki Andrzej**⁴⁵;
- rozbudować sieć operacyjną poprzez pozyskanie nowych źródeł informacji (2 TW i 1 konsultant);
- inspirować władze Komendy Chorągwi do odsuwania od pracy negatywnie działających instruktorów⁴⁶;
- w porozumieniu z KS działającymi na terenie szkół, operacyjnie kontrolować pracę ZHP w placówkach szkolnych⁴⁷;
- zobligować władze K[omendy] Ch[orągwi] do podjęcia zdecydowanych kroków zmierzających do usunięcia negatywnie działających instruktorów z Rady Chorągwi ZHP;
- dążyć do ustalenia osób aktywnie działających w Duszpasterstwie Harcerki i Harcerzy celem odsunięcia ich od dalszej pracy z młodzieżą i zapobieżenia dalszej klerikalizacji tego związku;
- o nieprawidłowościach występujących w ochranianym środowisku informować władze Komendy Chorągwi i dalej obserwować ich czynności w ww. sprawie;

^c *W oryginale: którzy.*

⁴⁴ Jerzy Bukowski był rozpracowywany przez krakowską „bezpiekę” (1985–1989) w ramach kwestionariusza ewidencyjnego „Marszałek”, prowadzonego początkowo przez Wydział III-1, a następnie przez DUSW Kraków-Krowodrza.

⁴⁵ Nie odnaleziono informacji dotyczących rozpracowywania Andrzeja Wysockiego w ramach kwestionariusza ewidencyjnego.

⁴⁶ Działania te okazały się *de facto* zupełnie nieskuteczne.

⁴⁷ Do pozyskiwania informacji operacyjnych dot. harcerstwa wykorzystywano m.in. KS „KK” będący na kontakcie st. kpr. Wojciecha Maciejczyka, funkcjonariusza Wydziału III-1 WUSW w Krakowie. AIPN Kr, 056/90, Materiały operacyjne dotyczące 1 i 3 V 1984 r., k. 14.

– na bieżąco informować centralę o negatywnych postawach instruktorów krakowskich działających w ZHP.

Opracował
St. insp[ektor] Wydz[iału] III-1, S[ekcja] III c
ppor. Józef Harańczyk^{d48}

Odb[ito] 4 egz.

Egz. nr 1 – Dyr[ektor] Dep[artamentu] III MSW

Egz. nr 2 – Sekcja I wm.

Egz. nr 3 – S[prawa] o[biektowa] „Oświata”⁴⁹

Egz. nr 4 – Podteczka ZHP

Opr. JH

L.dz.m 144/84/MN

Źródło: AIPN, 01232/11, t. 1, k. 44–50, oryginał, mps.

---

^d Powyżej odręczny podpis.

⁴⁸ Józef Harańczyk, ur. w 1957 r., absolwent Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie; rozkazem z 20 VIII 1980 r. przyjęty do służby jako młodszy inspektor w Wydziale III KW MO w Krakowie; rozkazem z 3 VIII 1984 r. mianowany kierownikiem sekcji w Wydziale III-1, a następnie kierownikiem sekcji w Wydziale OKPP (26 II 1990 r.); 15 III 1990 r. zwolniony ze służby na własną prośbę. W 1989 r. uczestniczył w operacyjnym zabezpieczeniu delegacji polskiej w XIII Festiwalu Młodzieży i Studentów w Phenianie. Zajmował się rozpracowywaniem środowiska studenckiego i młodzieżowego. Oceniany jako funkcjonariusz zdyscyplinowany, bardzo dobrze prowadzący pracę operacyjną. AIPN Kr, 059/667, Akta osobowe Józefa Harańczyka.

⁴⁹ Sprawa obiektowa „Oświata”, nr ewidencyjny Kr 26582, była prowadzona od 23 IX 1982 r. do 31 I 1990 r. Dokumentacja tej sprawy, z okresu którego dotyczy meldunek, została zniszczona, najprawdopodobniej w jednostce operacyjnej.

Nr 3

[Bm, po czerwcu 1987] – Fragment opracowania przygotowanego najprawdopodobniej w Departamencie III MSW, dotyczącego środowisk harcerskich związanych z Duszpasterstwem Harcerek i Harcerzy, niejawnym „Ruchem Harcerskim”¹

[...]

4. W dniach 1–3 maja br. warszawskie D[uszpasterstwo] H[arcerek] i H[arcerzy] zorganizowało w lasach pod Skierniewicami zlot drużyn „Białej Służby”². W imprezie uczestniczyło ok. 1000 harcerzy. W trakcie wieczornego ogniska poszczególne drużyny prezentowały program artystyczny o tematyce harcerskiej. Drużyna J[aroslawa] **Janasa**³ – instruktora 13. WDH z Hufca Mokotów – wystąpiła z inscenizacją „Krzyżaków” wg H[enryka] Sienkiewicza. W końcowej części przedstawienia przebrani za Krzyżaków harcerze nieśli czerwone sztandary, wznosząc antysocjalistyczne hasła w stylu „precz z komuną”. W ognisku uczestniczył również duszpasterz harcerski ksiądz Franciszek **Nowicki**⁴.

5. W grudniu 1985 r. księża pallotyni w Zakopanem zorganizowali tzw. spotkanie opłatkowe harcerzy z Hufca Zakopiańskiego. Każdy z uczestników otrzymał obrazek z wizerunkiem Chrystusa, na odwrocie którego znajdował się autograf Lecha Wałęsy⁵.

¹ Dokument ten jest najprawdopodobniej jednym z wariantów zbiorczej informacji o charakterze analitycznym, przygotowanej w Departamencie III MSW dla przedstawicieli najwyższych władz politycznych i państwowych PRL. Bezspornie powstanie takiego opracowania ma związek z masowym udziałem „niepokornego harcerstwa” w III Pielgrzymce Ojca Świętego do Ojczyzny. Polecenie przygotowania informacji dotyczącej drużyn harcerskich zaangażowanych w działalność Duszpasterstwa Harcerek i Harcerzy, przypadków „łamania świeckości ZHP”, wydano w czasie telekonferencji w dniu 6 VII 1987 r. Powtórnie, w oparciu o polecenie gen. H. Dankowskiego, naczelnik Wydziału III Departamentu III zwrócił się do poszczególnych WUSW o przesłanie dodatkowych informacji w dniu 30 VII 1987 r., np. do WUSW w Krakowie polecenie to wysłano szyfrogramem nr 14730/212 z 30 VII 1987 r. (por. AIPN, 01232/11, t. 1, Akta w sprawie karnej Tadeusza Szczygła, Henryka Dankowskiego, Krzysztofa Majchrowskiego, k. 83). W aktach IPN BU 01232/33, IPN BU 01232/11, t. 1 zachowały się meldunki przesyłane do Departamentu III z poszczególnych WUSW dotyczące działalności Duszpasterstwa Harcerek i Harcerzy i udziału harcerzy w „Białej Służbie” w 1987 r.

² Nie było drużyn „Białej Służby”. SB w wielu swoich dokumentach miesza środowiska niejawnego „Ruchu Harcerskiego”, drużyn niezależnych działających poza ZHP i harcerskiej służby liturgicznej. Wszystkie te środowiska harcerskie – poza wyjątkami – używały mundurów ZHP, na które często harcerze przyszywali elementy będące symbolami religijnymi. W trakcie lektury tego dokumentu można odnieść wrażenie, iż cała bogata działalność Duszpasterstwa Harcerek i Harcerzy została opisana jako struktura drużyn „Białej Służby”. „Biała Służba” była akcjami metodyczno-programowymi podjętymi w latach 1983 i 1987 w związku z pielgrzymkami Ojca Świętego do Ojczyzny. Działania te stanowiły głównie realizację idei służby harcerskiej na rzecz bliźnich, realizowanej w określonym czasie. Nie miały charakteru działań prowadzonych w sposób ciągły. Zadania te były realizowane głównie przez działające drużyny harcerskie i szczepy (ew. inne jednostki), a nie, jak wynikałoby z analiz SB, specjalnie tworzone drużyny „Białej Służby”.

³ Jarosław Janas, nauczyciel, instruktor 13. Warszawskiej Drużyny Harcerskiej; instruktor warszawskiego KIHAM; koordynator Pogotowia Zimowego Harcerek i Harcerzy w Warszawie; w 1986 r. w związku z działalnością opozycyjną został zwolniony z pracy z powodu „ciężkiego naruszenia obowiązków pracowniczych”; sygnatariusz komunikatu wydanego przez Komitet Założycielski ZHR w 1989 r., następnie instruktor w ZHR. A.F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa...*, wg indeksu.

⁴ Ks. Franciszek Nowicki – duszpasterz kościoła Jezuitów w Warszawie; założyciel I Kleryckiej Drużyny Harcerskiej; organizator kursów dla kleryków; w latach osiemdziesiątych wydawał pismo warszawskiego duszpasterstwa „Łącznik”. *Ibidem*.

⁵ Na temat zakopiańskiego środowiska harcerskiego należącego do niejawnego „Ruchu Harcerskiego” zob. P. Bąk, M. Kapusta, *op. cit.*, s. 101–114.

6. W dniu 3 V 1987 r. krośnieńscy harcerze uczestniczyli w zorganizowanym przez oo. kapucynów poświęceniu sztandaru NSZZ „Solidarność Podkarpacka”.

II. Przejawy antypaństwowej działalności młodzieży wchodzącej w skład drużyn przykościelnych.

1. Przy kościele pw. Najświętszej Marii Panny w Ostrołęce funkcjonuje drużyna „harcerska” kierowana przez Sławomirę **Nasiadek**⁶. Wymieniona jest córką Jana **Nasiadka**⁷, który w 1983 r. został aresztowany i skazany prawomocnym wyrokiem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego za przynależność do nielegalnych struktur b. NSZZ „Solidarność”. S[ławomira] **Nasiadek** wraz z miejscowym klerem zorganizowała w dniach 30–31 V br. biwak w Łęgu Starościńskim k. Ostrołęki, w trakcie którego harcerze zdobywali sprawności „Biała Służba ’87”. Podczas biegu patrolowego jedna z grup otrzymała na punkcie łączności następujące hasła do zapamiętania: „Czerwony kruk pokonał sępa”, „Bronić białego orła”, „Zniszczyć komunę w dowolnym czasie”. Hasła te przekazywał harcerzom Jan **Nasiadek**.

2. W dniu 5 VII 1985 r. zatrzymany został, w trakcie rozrzucania antypaństwowych ulotek na terenie Gliwic, drużynowy i aktywista Duszpasterstwa Harcerzy – Tomasz **Młot**⁸. Wymieniony rozrzucił ulotki o nazwie „Riposta” sygnowane przez RKW Tymczasową Komisję Koordynacyjną NSZZ „Solidarność” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. Ulotki nawiązywały do podjęcia strajku.

3. W kwietniu br. członek drużyny „Zawiszaków” Harcerskiej Służby Liturgicznej⁹ w Zamościu wykonał na jezdni znaki Polski Walczącej i Konfederacji Polski Niepodległej (KPN). W mieszkaniu u wymienionego znalezione zostały matryce za znakiem KPN, stemple z napisem „Solidarność”, zeszyty zawierające wiersze i piosenki o treści antypaństwowej.

III. Przykłady negatywnych wystąpień księży dotyczących polityki władz państwowych wobec harcerstwa.

1. Politykę kurii opolskiej w stosunku do opolskiego harcerstwa określa wypowiedź bp. Adamiuka¹⁰, wygłoszona w czasie wiosennej konferencji dziekanów w 1986 r., w której stwierdził, iż należy organizować kościelne uroczystości w dniu św. Jerzego, które będą odpowiedzią Kościoła na posunięcia państwa zmierzające do indoktrynowania tej organizacji przez ideologię socjalistyczną. Księża powinni podkreślać, że harcerstwo było inicjatywą kościelną i Kościół nie da sobie odebrać „pola” w tym względzie.

2. Ks. Zdzisław **Duma**¹¹ z klasztoru OO. Kapucynów w Krośnie otrzymał jurysdykcję od Konferencji Episkopatu Polski, uprawniającą go do „odprawiania mszy i głoszenia kazań

⁶ Nie ustalono bliższych danych.

⁷ Nie ustalono bliższych danych.

⁸ Tomasz Młot, ur. w 1965 r., uczeń Technikum Kolejowego w Gliwicach. Zatrzymany w czasie kolportażu ulotek; rozpracowywany w ramach sprawy operacyjnego rozpracowania „Hydra” prowadzonej przez pion III-1 RUSW w Gliwicach; postępowanie śledcze prowadził Wydział Śledczy WUSW w Katowicach. Karta w kartotece ogólnoinformacyjnej WUSW w Katowicach; karta w kartotece odtworzeniowej WUSW w Katowicach.

⁹ O Harcerskiej Służbie Liturgicznej zob. A.F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa...*, s. 247–257.

¹⁰ Antoni Adamiuk (1913–2000), biskup. Absolwent studiów filozoficzno-teologicznych Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie; święcenia kapłańskie (1939 r.); katecheta na Śląsku Opolskim (po 1945 r.), następnie profesor w Wyższym Seminarium Duchownym w Nysie; kanclerz kurii w Opolu (1961 r.); biskup pomocniczy diecezji opolskiej (1970 r.); przeszedł w stan spoczynku (1989 r.). P. Nitecki, *Biskupi kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, s. 2.

¹¹ Zdzisław Duma, ur. w 1957 r., duchowny. Członek drużyny harcerskiej prowadzonej w seminarium oo. kapucynów, następnie duszpasterz harcerski (1985–1989) w Krośnie nad Wisłokiem; Rozwadowie-Stalowej Woli; zarejestrowany 6 IV 1988 r. przez Wydział IV WUSW w Krośnie do sprawy operacyjnego

na terenie całej Polski dla dobra duchowego harcerzy”. W Krośnie na jednym z kazań ogłosił on, że w każdą ostatnią niedzielę miesiąca będzie odprawiana msza św. dla harcerzy w mundurach, którzy – jak się wyraził – „nie boją się przesłuchań ze strony SB”.

3. W dniu 17 XII 1986 r. w kościele pw. św. Zygmunta w Warszawie, z inicjatywy jezuity ks. Kazimierza **Kalinowskiego**¹², przeprowadził dla ok. 150 harcerzy gawędę ks. H. **Michalak** nt. historii powojennego harcerstwa w PRL. Wymieniony ocenił ten okres bardzo krytycznie, jako bezustanne próby władz politycznych rozbicia harcerstwa, zeświecczenia i zbiurokratyzowania. Stwierdził, że w latach 1980–1982 „Solidarność” próbowała pomóc harcerstwu w przywróceniu oblicza patriotycznego i katolickiego, lecz – jak się wyraził – „zostało to pogrzebane przez stan wojenny”. Wymieniony wygłosił również pogląd, że obecne władze harcerskie nie mają z harcerstwem nic wspólnego, a Komenda Główna ZHP – jego zdaniem – to biurokraci realizujący plany tylko na papierze i dla których harcerstwo to tylko źródło pracy zarobkowej.

Stwierdził, że aktualnie należy „robić” reformę harcerstwa wewnątrz struktur K[omen- dy] G[łówniej] ZHP, chyba że dojdzie do organizowania się „innych” harcerstw z własnymi władzami. Kościół – zdaniem ks. **Michalaka** – chce pomóc harcerstwu, czego przykładem jest to spotkanie i następne, planowane w przyszłości.

4. Na comiesięcznych mszach „harcerskich” w kościele pw. Matki Bożej w Bielsku Podlaskim (woj. białostockie) ks. Wojciech **Wasak**¹³, w kazaniach wygłaszanych do zgromadzonej młodzieży, przedstawia w negatywnym politycznie świetle obecną rzeczywistość i zachodzące zmiany w Polsce.

IV. Przypadki naruszania prawa lub norm etyczno-moralnych przez kler w odniesieniu do harcerstwa.

1. W dniu 20 VII 1986 r. do obozu III Hufca ZHP Wrocław-Krzyki, położonego na terenie Krzeczowa w woj. zielonogórskim, przybyło dwóch księży, którzy zażądali od kierownictwa obozu umożliwienie im, jako przedstawicielom episkopatu, wizytacji pod kątem rozpoznania, czy harcerzom umożliwia się uczestnictwo w praktykach religijnych.

2. Inspirowanie rodziców harcerzy do wymuszenia na kierownictwie obozów i kolonii zobowiązań do zapewnienia ich uczestnikom wypełniania praktyk religijnych. W tym celu kolportowane są poprzez księży lub harcerzy związanych z klerem przygotowane drukowane kartki zawierające w treści żądanie umożliwienia praktyk religijnych w trakcie pobytu na obozie lub kolonii.

W bieżącym roku stwierdzono takie przypadki w większości województw.

3. Tzw. msze harcerskie, w trakcie których młodzież uczestniczy w mundurach organizacyjnych oraz w kościołach, są eksponowane symbole i odznaki harcerskie. Przynajmniej raz w miesiącu Kościół organizuje takie msze we Wrocławiu, Poznaniu, Gdańsku, Słupsku, Płocku, Szczecinie, Opolu, Bydgoszczy, Łodzi, Bielsku Podlaskim (białostockie), Warszawie, Przemyślu.

---

rozpracowania „Następca” jako podejrzany o „działalność przeciw podstawowym interesom ustrojowym PRL”. Sprawę zakończono w 1990 r. i zniszczono w Wydziale Studiów i Analiz. Karta EO-4/77 i Mkr-3 w karcotece odtworzeniowej WUSW w Krośnie; list ks. Z. Dumy do autora z 29 VI 2010 r.

¹² Ks. Kazimierz Kalinowski był animatorem pierwszych ośrodków warszawskiego duszpasterstwa harcerskiego (w Zielonce k. Warszawy), w 1984 r. został kapłanem harcerskim archidiecezji warszawskiej.

¹³ Prawdopodobnie ks. prałat Wojciech Wasak – proboszcz parafii pw. Matki Bożej z Góry Karmel w Bielsku Podlaskim (od 1976 r.); kanonik Drohiczyńskiej Kapituły Katedralnej.

4. Ks. oblat Stanisław **Paliński**¹⁴ z Poznania używa munduru instruktorskiego i oznak stopnia harcmistrza, pomimo że w 1982 r. utracił prawa instruktorskie i dotychczas ich nie odzyskał.

5. W 1986 r. w miejscowości Osielec, woj. nowosądeckie, ks. **Szafrański**¹⁵ postawił warunek współpracującej z nim młodzieży, że kto należy do ZHP nie może być ministrantem i nie będzie dopuszczony do bierzmowania.

6. W Tarnowie podczas spotkania z papieżem przebywała również młodzież niezrzeszona w ZHP, która została zobligowana przez księży do udziału w uroczystościach w mundurach harcerskich. Księża rozprawiali tzw. mundurowe karty wstępu zobowiązujące do założenia munduru. W rezultacie młodzież nienależąca do ZHP pożyczła mundury od harcerzy¹⁶.

7. Z inspiracji ks. A. **Chyckiego**¹⁷ i J[acka] **Pleskaczyńskiego**¹⁸ wydany został Biuletyn Łódzkiego Duszpasterstwa Harcerzy pn. „Służba”. Treść tego pisma zawiera sformułowania negujące socjalistyczny charakter ZHP i jest rozprawiane podczas mszy „harcerskich” i na spotkaniach w ośrodkach duszpasterstwa harcerskiego. Biuletyn jest wydany bez zezwolenia Okręgowego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk. Z treści opinii wystawionej przez wymieniony urząd (po przedłożeniu tekstu pisma) wynika, iż wydanie otrzymałoby decyzję o zakazie rozpowszechniania, ponieważ zawarty w nim materiał narusza art. 2 pkt 6 ustawy o kontroli publikacji i widowisk w zw. z art. 282 kk.

V. Do najnowszej koncepcji duszpasterstwa harcerskiego, stanowiących przedłużenie i rozszerzenie zagadnienia zdobywania sprawności, jak np. w ramach „Białej Służby”, można również zaliczyć tzw. Odznakę Maryjną. Jednym z warunków uzyskania IV stopnia Harcerskiej Odznaki Maryjnej jest np. udział w pieszej pielgrzymce na Jasną Górę.

Autorzy „Programu zdobycia Odznaki Maryjnej” określili następujące warunki jej otrzymania:

1. Odznakę mogą zdobywać harcerze w wieku od 12 lat, którzy chcą pogłębić swoje życie religijne i świadomie kształtować światopogląd, a także pragną swoim zachowaniem i emblematem odznaki zmanifestować otoczeniu i innym harcerzom swój stosunek do Matki Bożej.

2. Odznakę zdobywa się na zasadzie sprawności o różnych stopniach trudności dostosowanych do systemu stopni harcerskich...

3. Odznakę przyznaje ks. kapelan lub specjalnie powołana kapituła. Zdobyte odznaki wpisuje się do kroniki.

¹⁴ Stanisław Paliński („Pasiduch”), ur. w 1930 r., duchowny, psycholog. Pracownik Zakładu Psychologii Komunikacji Drogowej Instytutu Transportu Samochodowego w Warszawie; wykładowca psychologii pracy; wstąpił do Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej, przebywał m.in. w klasztorach w Markowicach na Kujawach, w Kodniu nad Bugiem, w Kurii Prowincjonalnej Zgromadzenia w Poznaniu (od 1977 r.). W harcerstwie (od 1936 r.); komendant szczepu w Obrowie (po 1956 r.); namiestnik zuchowy Hufca ZHP w Toruniu (1960–1963); mianowany harcmistrzem (1962 r.); przerwał działalność harcerską po wstąpieniu do zakonu aż do roku 1982, kiedy został poznańskim kapelanem. *Od harcerstwa do... harcerstwa (wywiad z duszpasterzem poznańskiego harcerstwa ojcem Oblatem Dh. hm. Stanisławem Palińskim)*, rozmawiał Tadeusz Woźniak, „Czuwajmy” 1986, nr 9, s. 9.

¹⁵ Nie ustalono bliższych danych.

¹⁶ Informacja ta wydaje się mało wiarygodna. Na temat harcerskiego spotkania z Ojcem Świętym w Tarnowie w 1987 r. zob. M. Kapusta, *W papieskiej Białej Służbie* [w:] *Precz z komuną*, red. F. Musiał, J. Szarek, Kraków 2006, s. 153–158 [pierwodruk: „Dziennik Polski”, 11 VI 2004].

¹⁷ Nie ustalono bliższych danych.

¹⁸ Ks. dr Jacek Pleskaczyński SJ był duszpasterzem harcerskim w Łodzi i Toruniu.

Marcin Kapusta

4. Zdobywanie każdego z czterech stopni odznaki odbywa się w zasadzie indywidualnie, ale może być przeprowadzone w zespołach.

5. Okres zdobywania każdego ze stopni odznaki nie powinien być krótszy niż 2 miesiące, a nie dłuższy niż pół roku.

6. Odznaka może być przyznana honorowo i w skróconym czasie decyzją kapituły lub ks. kapelana.

7. Formy odznaki:

I stopień (bez podkładki) – Harcerz uczy się kochać Maryję;

II stopień (podkładka biała) – Harcerz jest czcicielem Matki Bożej i czuje się Jej dzieckiem;

III stopień (podkładka niebieska) – Harcerz poszukuje wiedzy uzasadniającej uznawanie Maryi za Królową Polski;

IV stopień (podkładka biało-niebieska) – Harcerz jest apostołem maryjnym.

Źródło: AIPN, 01232/35, t. 10, k. 21–25, oryginał, mps.

Nr 4

1988 październik 21, Nowy Sącz – Analiza sporządzona w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych w Nowym Sączu dotycząca spotkania rekolekcyjnego kapelanów harcerskich w Zakopanem*

^aNowy Sącz, 21 X 1988 [r.]
Tajne spec[jalnego] znaczenia!
Egz. nr ^{b1}^b

Analiza

materiałów operacyjnych ze spotkania rekolekcyjnego kapelanów harcerskich w Zakopanem w dniach 22–24 IX 1988 r.¹

W dniach 22–24 IX 1988 r. w Zakopanem odbyło się spotkanie rekolekcyjne kapelanów harcerskich – organizatorów harcerstwa kościelnego poszczególnych diecezji.

Program spotkania obejmował:

1. Słowo wprowadzające.
2. Zapoznanie z przebiegiem i wnioskami XIII Konferencji Kapelanów Harcerskich w Krakowie z 21 IV 1988 r.
3. Dyskusja.
4. Sprawozdanie ze Światowego Zlotu Harcerzy w USA.
5. Dyskusja – cd.
6. Relacja z rekolekcji pod namiotami w Sidzinie.
7. Dyskusja.
8. Referat – „75-lecie ruchu harcerskiego w Polsce”.
9. Zakończenie rekolekcji – spotkanie kapelanów harcerstwa przy kominku.

Ad 1. Słowo wprowadzające do zebranych wygłosił o. Adam [Studziński]² – osoba duchowna, odpowiedzialna za organizację harcerstwa kościelnego przy diecezjach. Zapoznał

* Dokument opublikowany wcześniej w: W. Hausner, M. Kapusta, *op. cit.*, s. 315–324.

^a Z lewej strony dokumentu pieczęć nagłówkowa z godłem: Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Nowym Sączu i liczbą dziennika 14 L.dz. EO-001844/88.

^{b-b} Wpisano odręcznie.

¹ W Zakopanem, w willi „Księżówka” – Domu Rekolekcyjnym Episkopatu Polski, w dniach 22–24 IX 1988 r. odbyło się jedno z cyklicznych spotkań DHiH „Dzień Skupienia Duszpasterzy Harcerek i Harcerzy”. Planowany program tego spotkania był następujący: o. Norbert Paciora OCist. – Rekolekcje pod namiotami, ks. Jerzy Żytowiecki – Duszpasterstwo w mojej diecezji, o. Adam Studziński OP – Przykład modelu duszpasterskiego, hm. Stanisław Broniewski-Orsza – Etos harcerski; w planie były także następujące tematy: Ruch żeński w harcerstwie, Rola Koła Przyjaciół Harcerstwa, Biuletyn „Czuwajmy” – problemy wydawnictwa.

² Franciszek Studziński (o. Adam) (1911–2008), dominikanin, gen. bryg., harcistrz. Absolwent gimnazjum w Krakowie; wstąpił do oo. dominikanów (1928 r.), we Lwowie i Warszawie odbył studia filozoficzno-teologiczne; święcenia kapłańskie przyjął we Lwowie z rąk bp. Eugeniusza Baziaka (1937 r.); po 17 IX 1939 r. prze-dostał się na Węgry, gdzie wśród internowanych żołnierzy prowadził pracę duszpasterską, potem dotarł do Palestyny; kapelan 2. Brygady Czołgów (1942 r.), z 4. Pułkiem Pancernym „Skorpion” odbył kampanię włoską, uczestnik bitwy pod Monte Cassino; powrócił do Polski (1947 r.); proboszcz w Warszawie (1952–1958), następnie w dominikańskim klasztorze w Krakowie; absolwent konserwacji dzieł sztuki na krakowskiej ASP (1970 r.). Od 1981 r. związany z duszpasterstwem harcerskim; opiekun kościoła św. Idziego w Krakowie, który dzięki niemu stał się „świątynią harcerską”; duszpasterz kombatanów, czynnie uczestniczył w życiu środowisk niepodległościowych; odznaczony Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Monte Cassino, Brytyjską

on z programem spotkania, powitał osoby biorące udział w rekolekcjach dla kapelanów harcerskich z terenu całej Polski. Jednocześnie stwierdził, że jest to już 14 spotkanie poświęcone pracy harcerstwa kościelnego w naszym kraju. Spotkania te są ciekawe, a dyskusja burzliwa. Nie zawsze jednak – powiedział – stać nas na konkretne wnioski do dalszej pracy.

Ad 2. Następnie zapoznano zebranych z organizacją, przebiegiem XIII spotkania rekolekcyjnego kapelanów harcerskich w Krakowie, które odbyło się w dniu 21 IV br. Na spotkaniu tym omówiono problematykę roku maryjnego w duszpasterstwie, podkreślono konieczność zainteresowania się młodzieżą szkolną, sanktuariami maryjnymi oraz rozpowszechnianiem form pobożności, maryjnych pielgrzymek, modlitw maryjnych różańca, a zwłaszcza ożywienia pielgrzymek do sanktuariów lokalnych.

Ustalono, że co roku na Jasną Górę zorganizowana będzie pielgrzymka dla harcerzy, kombatantów.

Z kolei przedstawiony został program rekolekcyjny dla alumnów pragnących w przyszłości pracować jako duszpasterze harcerzy. Na spotkaniu tym omówiono także udział harcerzy w uroczystościach czerwcowych na ziemi kieleckiej związanych ze sprowadzeniem prochów mjr. Jana Piwnika³.

Na zakończenie tego spotkania przedstawiona była relacja ze spotkania niezależnych środowisk harcerskich. W krakowskiej naradzie kwietniowej wzięło udział 48 księży na 80 zaproszonych. Na spotkaniu tym padły wnioski w sprawie wypracowania koncepcji pielgrzymek harcerskich oraz wychowania religijnego w ramach kursów instruktorskich. Przypomniano również o obowiązku głośnego odpowiadania na ataki, jakie spotyka kościelny ruch harcerski. Zapoznano także zebranych z pismem „Czuwajmy”.

Ad 3. Ojciec Jan Nowicki – diec. warszawska – „...Należy szerzej podyskutować n[a] t[emat] pielgrzymek, ich organizacji i programu. Robimy wiele imprez dla harcerzy, ale nie wszystko nam się udaje zrealizować. Brak jest nadal współpracy, łączności pomiędzy ośrodkami pracy z młodzieżą harcerską. Nie mamy jasno określonych kierunków pracy. Brak nam porozumienia w tej sprawie. Jeżeli nawet powstanie jakaś drużyna o naszym profilu, to zaraz dostaje po łbie i rozwiązują ją. Aktualnie tylko w Warszawie jest prężny ośrodek harcerstwa kościelnego.

Do prężnych ośrodków możemy jeszcze zaliczyć ośrodki podwarszawskie. Ośrodki te działają same dla siebie i nie utrzymują kontaktów z innymi ośrodkami w kraju.

Należy stwierdzić, że dobrą formą pracy w naszym harcerstwie jest organizowanie kursów przewodników pielgrzymek...”.

– Ojciec Jan Wojtowski⁴ – diec. siedlecka – „...Zajmuję się harcerstwem we Włodawie. Moim zdaniem duszpasterstwo harcerstwa należy włączyć w ogólne duszpasterstwo. Do poszczególnych drużyn harcerskich powinien być przydzielony jeden duszpasterz. Problem ten poruszano już na ostatniej konferencji w Krakowie. Duszpasterze powinni ze sobą współdziałać, pomagać sobie...”.

– Ojciec Franciszek⁵ – diec. chełmińska – „...We Wrzeszczu i Gdyni działa harcerstwo kościelne. Na terenie Wejherowa działamy dopiero niecały rok. Po każdej mszy organizuje-

Gwiazdą za Wojnę, Gwiazdą Afryki, Gwiazdą Italii, Defence Medal; z rąk prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego otrzymał nominację do stopnia generała brygady (2006 r.). A. Studziński, *Wspomnienia kapelana Pułku 4. Pancernego Skorpion pod Monte Cassino*, Kraków 1998, *passim*; *Pamięci utrwalanie...*

³ Odnośnie udziału środowisk harcerskich w uroczystościach pogrzebowych mjr. J. Piwnika „Ponurego” zob. J. Parzyński, *op. cit.*, *passim*.

⁴ Nie ustalono bliższych danych.

⁵ Nie ustalono bliższych danych.

my różne formy spotkania, kominki itp. Współdziałamy z ośrodkami duszpasterskimi na terenie diecezji Gdynia...”

– ks. Kazimierz Kwękał⁶ – diec. białostocka – „...Jestem mianowany oficjalnie duszpasterzem harcerstwa. Środowisko nasze obejmuje 200 grup młodszoharcerskich i 30 starszoharcerskich. O ile harcerze przychodzą na specjalnie dla nich organizowane msze, kominki, biorą udział w pielgrzymkach – to instruktorzy ZHP boją się w nich uczestniczyć i nie chcą włączać się w nasze harcerstwo. Natomiast aktywnie włączają się w naszą pracę byli żołnierze AK oraz instruktorzy ZHP na emeryturze. Bardzo wielu z nich wzięło udział w uroczystościach 600-lecia diecezji. Ze strony władz nie było żadnych represji. Największe trudności mamy z dotarciem do harcerzy z drużyn młodszoharcerskich, ponieważ pracą kierują nauczyciele. W ośrodku harcerskim w Sokółce jest 7 grup starszoharcerskich. Kieruje nimi instruktor ZHP – por. SB – Jurowiec. Wyprawia on tu cudeńka. Chciał nawet rozwiązać hufliec, ale do tego nie doszło. Wszystko skończyło się tylko na zwolnieniu z pracy jednego instruktora – nauczyciela, który pomaga nam w organizowaniu drużyn kościelnych. Władze miejscowe tych instruktorów, którzy pomagają nam, wysyłają do wojska...”

– ks. Andrzej Kmiecik⁷ z Torunia – diec. chełmińska – „...Jestem kapelanem harcerskim na diecezję chełmińską. Na stanowisko to mianował mnie St[anisław] Kardal. Praktycznie zajmuję się duszpasterstwem harcerzy. Staramy się docierać do wszystkich harcerzy. W pracy tej pomagają nam oo. jezuici. Praca opiera się na organizowaniu biwaków, spotkań cotygodniowych połączonych z odprawianą mszą...”

– Kleryk z Suwałk – „...Do pracy w duszpasterstwie w naszym terenie jest bardzo dużo chętnych – młodych i starych instruktorów ZHP. Mamy już swoje lokum oraz plan pracy na najbliższy okres. W pracy harcerskiej będę korzystał z doświadczeń starych instruktorów ZHP...”

– Ojciec Kamiński⁸ – Poznań – „...Na tym terenie bardzo trudno się pracuje, ponieważ Urząd [do spraw] Wyznań, SB i Komenda Chorągwi współpracują ze sobą na odcinku przeciwdziałania harcerstwa kościelnego^c. Księdzu nie wolno chodzić w mundurze harcerskim ani też organizować obozów, rajdów czy spotkań z młodzieżą harcerską. W sprawie mojej przynależności do ZHP wywieździła się negatywnie Komenda Chorągwi w Toruniu oraz GK ZHP w Warszawie. Jako usprawiedliwienie podałem, że organizuję rajdy do św. Jerzego w Gnieźnie. Chcieli, abym przedstawił książeczkę instruktorską, ale jej nie pokazałem, bo by mi ją zabrali. Odpowiedzieli mi, że nie jestem instruktorem ZHP, bo od 3 m[iesiący] nie płacę składek instruktorskich, co jest nieprawdą. Na razie dałem spokój z organizowaniem drużyn kościelnych, ponieważ nie mam na to zgody prowincjała...”

– Osoba duchowna (NN) z Bydgoszczy – „...Tutaj nie ma warunków organizowania drużyn harcerskich o profilu kościelnym. Środowisko to jest mocno potrzepane^c po 1981 r. Jest ono potężnie zastraszone i inwigilowane. Cała praca na odcinku duszpasterstwa harcerzy skupia się w kościele garnizonowym. Na razie próbujemy organizowanie 3 drużyn. Pracy tej sprzyja ks. płk Truchniak⁹. Udostępnił nam 2 pomieszczenia. Udało nam się do tej pory zorganizować jedną drużynę harcerską, która aktywnie wzięła udział w obchodach 70-lecia harcerstwa bydgoskiego...”

^c Tak w oryginale.

⁶ Nie ustalono bliższych danych.

⁷ Nie ustalono bliższych danych.

⁸ Nie ustalono bliższych danych.

⁹ Nie ustalono bliższych danych.

– Osoba duchowna (NN) z Przemyśla – „...Na terenie WSD w Przemyślu działa harcerski krąg instruktorski. Należy do niego 6 kleryków. Są oni przeszkoleni na specjalnych kursach instruktorskich dla zastępowych i drużynowych drużyn niezrzeszonych. Po raz pierwszy po wojnie w 1987 r. nasi harcerze wzięli udział oficjalnie w procesji Bożego Ciała...”.

– Ojciec Jacek¹⁰ – Rzeszów – „...Nie mamy takich osiągnięć jak Stalowa Wola, mamy też jednak pewne osiągnięcia w organizowaniu drużyn harcerskich o profilu dla młodzieży starszej. Harcerze z naszego terenu uczestniczą w mundurach prawie we wszystkich imprezach kościelnych, a w szczególności w Tygodniu Kultury Chrześcijańskiej. Co tydzień odprawiane są specjalne dla harcerzy msze św. Harcerstwo ma swój sztandar i obraz harcerski”.

– Osoba duchowna (NN) z Krakowa – „...Od 7 lat na tym terenie organizujemy obozy harcerskie dla drużyn kościelnych. Mamy koncepcję wchodzenia z naszymi ludźmi w struktury istniejącego już harcerstwa. Nie burzymy starych form, a w ramach ich struktur tworzymy nowy, aktywny nurt harcerzy niezależnych. ^dHarcerstwo związane z kościołem^c jest inwigilowane przez specjalnych panów kapitanów MO^d. Chcemy, aby harcerstwo działało na wzór przedwojenny...”.

– Ojciec Adam¹¹ – prowadzący spotkanie – „...Ruch, to jest grupa harcerzy, która nie chce zrywać z harcerstwem, ale walczy tylko o dawne zwyczaje harcerskie. Ruch ten ma swoje władze, kontakty w całej Polsce. Ludzie z tego ruchu zjeżdżają się i spotykają na różnych konferencjach, naradach. My kapelani jesteśmy w tym ruchu, a więc nie w ZHP. Ruch ten nawiązuje do harcerstwa przedwojennego. Pierwszy zlot harcerstwa niezależnego – czyli tego ruchu – odbył się w 1969 r. na Monte Cassino. Drugi w 1976 r. – w Kanadzie, trzeci w 1982 r. w Belgii, czwarty w 1988 r. w USA...”.

Ad 4. Sprawozdanie z IV Światowego Zlotu Harcerzy w USA przedstawił ojciec Adam.

Na ostatnim zlocie harcerskim w USA było 1300 harcerzy z całego świata. Na ten zlot z Polski przyjechały 2 grupy. Jedna oficjalnie z ruchu, czyli reprezentująca naszych ludzi z harcerstwa kościelnego w liczbie 28 osób, a druga na zaproszenie różnych osób (hm. Kaczorowski¹² i hm. Peszkowski¹³). Grupa ta liczyła 13 osób i nazywała się harcerzami niezależnymi. W skład tej grupy wchodziły 2 osoby, których^e uważano za wtyczki. Nie było wiadomo do końca, która grupa faktycznie reprezentuje harcerstwo polskie. Środowisko harcerzy niezależnych reprezentowali m.in. Tomek Deptuła¹⁴ i Jacek z harcerskiej służby

^{d-d} Fragment podkreślony odręcznie, obok na marginesie odręczny znak zapytania.

^e Tak w oryginale.

¹⁰ Nie ustalono bliższych danych.

¹¹ Ojciec Adam Studziński.

¹² Ryszard Kaczorowski (1919–2010), harcistrz, minister do spraw krajowych w Rządzie RP na Uchodźstwie, ostatni prezydent RP na Uchodźstwie. Harcerz w Białymstoku (przed 1939 r.), następnie w Szarych Szeregach; aresztowany przez NKWD (1940 r.), więziony na Kołymie, zwolniony po układzie Sikorski-Majski; żołnierz II Korpusu Polskiego; pozostał na emigracji; naczelnik harcerzy (1955–1967), przewodniczący ZHP pgK (1967–1988); zginął 10 IV 2010 r. w katastrofie lotniczej pod Smoleńskiem.

¹³ Prawidłowo Peszkowski. Zdzisław Peszkowski (1918–2007), duchowny, harcistrz, dr filozofii. Absolwent Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu; w niewoli sowieckiej (1939 r.); oficer II Korpusu Polskiego; uczestnik kampanii włoskiej; pozostał na emigracji; święcenia kapłańskie (1954 r.); profesor teologii pastoralnej w St. Mary's College; powrócił do Polski (1989 r.); kapelan Rodzin Katyńskich i Pomordowanych na Wschodzie; naczelny kapelan ZHP pgK; prezes Fundacji „Golgota Wschodu”; kandydat do pokojowej Nagrody Nobla (2006 r.).

¹⁴ Tomasz Deptuła, uczeń LO nr II w Lublinie, jeden z założycieli Kręgu Instruktorskich „Zawisza” w Lublinie w 1980 r., następnie środowiska KIHAM w Lublinie; członek Niezależnego Ruchu Harcerskiego (od 1981 r., członek Komendy Hufca Harcerzy NRH); po rozwiązaniu NRH w Harcerskiej Służbie Liturgicznej. A.F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa...*, s. 61–62, 64, 67, 85, 102–105, 130–131.

liturgicznej w Lublinie. Leszek Truchlewski¹⁵ – uczestnik ruchu niezależnych – był komendantem grupy niezależnych. Razem z nim był hm. Wilk¹⁶ – obecny komendant grupy niezależnych. Pomiędzy tymi grupami istniał konflikt na tle reprezentacji własnego kraju. Każda z tych grup twierdziła, że ona reprezentuje środowisko harcerzy polskich¹⁷. Misji mediacyjnej pomiędzy tymi grupami podjął się bp Dyczkowski¹⁸, ale bez efektów. Padł wtedy wniosek pod adresem Polonii^e zagranicznej – jeżeli Polonia^e chce organizować tego rodzaju zloty i zapraszać prawdziwych harcerzy, to musi to robić w uzgodnieniu z episkopatem Polski, a nie jak do tej pory z poszczególnymi grupami harcerzy o różnych poglądach i orientacjach.

Ad 5. Ojciec Adam – prowadzący spotkanie – „...Duszpasterstwo jest dla wszystkich harcerzy i harcerek, niezależnie od poglądów, przynależności do poszczególnych grup, odłamów ZHP. Pan Koźniewski¹⁹ wytypował nas do grupy osób prawicowych klerykałów ma-

¹⁵ Leszek Truchlewski, ur. w 1956 r.; członek 1. WDH „Czarna Jedyńka”, Rady Porozumienia KIHAM; komendant szczeplu 70. WDH; zaangażowany w druk pisma „Bratnie Słowo”; współtwórca struktur Niezależnego Ruchu Harcerskiego w Warszawie; hufcowy Hufca Harcerzy NRH w Warszawie; twórca Niezależnego Wydawnictwa Harcerskiego; internowany (18 XII 1981 r.); na emigracji we Francji (od 1983 r.), gdzie współpracował z Editions Spotkania; organizator wyjazdu reprezentantów środowisk harcerskich działających poza ZHP na Światowy Zlot ZHP w Rising Sun; związany z Liberalno-Demokratyczną Partią „Niepodległość”. A.F. Baran, *Harcerski Ruch Wydawniczy. Charakter i działalność Niezależnego Wydawnictwa Harcerskiego (1981–1986)*, „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa” 2005, t. 1, s. 126–141; AIPN, 0204/1711, t. 1–2, Akta operacyjne dot. Leszka Truchlewskiego.

¹⁶ Zbigniew Wilk – drużynowy Drużyny Złotowej reprezentującej niejawni „Ruch Harcerski”. W żaden sposób nie był związany z grupą harcerską składającą się z członków organizacji harcerskich działających poza ZHP (reprezentującą niezależne organizacje harcerskie). Zbigniew Wilk, ur. w 1954 r., harcmistrz, HR, inżynier. W harcerstwie (od 1966 r.), początkowo w szczeplu „Arkona”, następnie w 5. KDH „Wichry” – zastępca komendanta (1973–1975, 1976–1977) i komendant szczeplu 5. KDH „Wichry” (1975–1976, 1977–1979, 1982–1989); drużynowy Kręgu Instruktorskiego (1978–1982); obożny zgrupowania Polska Centralna podczas Jubileuszowego Zlotu Harcerstwa na krakowskich Błoniach (1981 r.); członek komendy Hufca ZHP Kraków-Krowodrza; szczeplowy szczeplu krakowskiego niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (1984–1987); organizator Zlotu w Szczawie (1984 r.) i harcerskiego spotkania z Ojcem Świętym w Tarnowie (1987); zastępca naczelnika (1987–1988), naczelnik niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (1988–1989); sekretarz generalny ZHP r. z. 1918 (1989–1990); odznaczony przez prezydenta RP na Uchodźstwie R. Kaczorowskiego Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta (1990 r.). Dane przekazane autorowi przez Z. Wilka; AIPN Kr, 37/57587, Akta paszportowe Zbigniewa Wilka; *Monografia „Piątki Krakowskiej”. Dzieje Drużyny z lat 1911–2001*, red. W. Hajos, M. Stachura, Kraków 2001, s. 121, 136–139, 257–266.

¹⁷ W trakcie zlotu faktycznie doszło do swoistego konfliktu pomiędzy oficjalną reprezentacją niejawnego „Ruchu Harcerskiego” a osobami reprezentującymi organizacje harcerskie w kraju działające poza ZHP (grupa skupiona wokół L. Truchlewskiego). Szerzej na ten temat zob. A.F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa...*, s. 256, 300–302; J. Parzyński, *op. cit.*, s. 101–102.

¹⁸ Adam Dyczkowski, ur. w 1932 r., biskup. Do 1948 r. drużynowy II Drużyny Harcerzy w Liceum w Kętach, w Chorągwi Krakowskiej; święcenia kapłańskie (1957 r.); student filozofii na KUL (1957–1963); wikariusz parafii katedralnej i wykładowca w WSD we Wrocławiu (1963–1971); duszpasterz akademicki (1965–1978); w latach osiemdziesiątych jako biskup sufragan wrocławski (1978–1992) opiekun duszpasterstwa harcerskiego; uczestnik Światowego Zlotu Harcerstwa w Rising Sun (1988 r.); rozkazem naczelnika harcerzy ZHP pgK otrzymał nominację harcistrzowską; biskup sufragan w Legnicy (1992 r.); biskup ordynariusz zielonogórski-gorzowski (od 1993 r.). *Spotkania z „Harnasem” (rozmowa z księdzem biskupem Adamem Dyczkowskim sufraganem wrocławskim)*, „Czuwajmy” 1986, s. 10–13; www.diecezja.zgora-gorzow.opoka.org, 7 III 2007 r.

¹⁹ Chodzi o artykuły Kazimierza Koźniewskiego, autora książki *I zawsze krzyż oksydowany... Refleksje nad historią harcerstwa w Polsce* (Kraków 1990), instruktora reprezentującego w ZHP nomenklaturę partyjną, publicystę „Polityki”, „Trybuny Ludu”, negatywnie odnoszącego się do „niezależnych” środowisk harcerskich. Na ten temat zob. A.F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa...*, s. 223–224; o agenturalnej działalności K. Koźniewskiego zob. S. Cenckiewicz, P. Gontarczyk, „Słowo harcerza” Kazimierz Koźniewski (1919–2005), *agent ps. „33” i tygodnik „Polityka”*, „Arcana” 2007, nr 74–75, s. 128–141.

jących podwójną twarz. My się z tym nie zgadzamy. My jesteśmy zdania, że mamy służyć swoim duszpasterstwem wszystkim, nawet nie wolno nam opuszczać harcerzy komunistów. My musimy być wszędzie. Musimy czytać, co oni piszą i mówią. Po prostu nasze powołanie to służenie innym...”.

Ad 6. Ojciec Norbert [Paciora]²⁰ z zakonu oo. cystersów. Przekazał relację z obozu w Sidzinie. „...W Sidzinie zorganizowano rekolekcje dla kleryków interesujących się pracą duszpasterską wśród młodzieży. Był to już drugi obóz tego typu. Program obozu przewidywał zapoznanie młodzieży z problematyką harcerską – harcerstwa kościelnego zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. W obozie wzięli udział klerycy z każdego WSD – po 2–3 osoby. Najwięcej osób zgłosiło się z WSD zakonnego xx. salezjanów oraz WSD z Gniezna. Łącznie w obozie uczestniczyło 40 osób. Komendantem był kleryk Kalata. Program obozu składał się z 3 głównych części.

I część – obecna sytuacja ZHP – drużyny Małkowskiego,

II część – włączenie uczestników obozu w życie harcerskie poprzez pełnienie funkcji,

III część – sylwetka duszpasterza harcerskiego wg hasła:

„Duszpasterz ma służyć całej młodzieży harcerskiej bez uprzedzeń”.

Obóz w Sidzinie odwiedził ks. WSD – rektor o. Dominik.

Ad 7. Dh Jerzy [Komorowski]²¹ z Wrocławia – omówił zasady działalności rady duszpasterskiej na przykładzie rady na Dolnym Śląsku.

Rada wg niego jest organem roboczym, który ma pomagać kapelanowi w rozwiązywaniu problemów występujących w tym środowisku. Całością pracy kieruje w diecezji duszpasterz harcerstwa.

Bp Kazimierz Górny²². Odczytał posłanie ^fojca św.^f J[ana] P[awła] II do uczestników IV Światowego Zlotu Harcerskiego, który odbył się w USA w br.²³ W dyskusji powiedział:

^{f-f} Tak w oryginale.

²⁰ O. Norbert Paciora (imię z chrztu Tadeusz), ur. w 1934 r., cysters. Świecenia kapłańskie (1959 r.); w latach osiemdziesiątych wikariusz parafii na os. Szklane Domy w Krakowie-Nowej Hucie; w późniejszym okresie przeor klasztoru OO. Cystersów na os. Szklane Domy. Duszpasterz harcerski, prowadził szkolenia na obozach kleryckich organizowanych przez Duszpasterstwo Harcererek i Harcerzy. AIPN Kr, 37/137336, Akta paszportowe Tadeusza Paciory; D. Orczykowski, *Początki Duszpasterstwa Harcerskiego*, „Kwartalnik Historyczny ZHR” 1996, nr 3–4, s. 13–22, 23–25.

²¹ Jerzy Komorowski („Żubr Zwyrtała”) (1935–2006), haremistrz. Absolwent I LO we Wrocławiu (1952 r.); student Politechniki Wrocławskiej i Politechniki Śląskiej (do 1958 r.); pracownik m.in. Biura Projektów Taboru Rzecznego i Zjednoczenia Żegluga Śródlądowej i Stoczni Rzecznych; działacz Ligi Morskiej, Sekcji Żeglarskiej AZS, PTTK, przewodnik sudecki i przewodnik turystyki kolarskiej; członek redakcji „Śląskiego Labiryntu Krajoznawczego” (1989–1992). Harcerz 52. ŁDH (od 1945 r.); członek Wydziału Wodnego Komendy Chorągwi Wrocławskiej ZHP (od 1957 r.); zaangażowany w działalność KIHAM (1980–1981); członek Rady niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (1984–1987); wiceprzewodniczący niejawnego „Ruchu Harcerskiego” (1987–1989); przewodniczący Zarządu Okręgu Zachodniego ZHP r. z. 1918 (1990–1992); prezes Sądu Harcerskiego ZHR (1995–1997); organizator drużyn harcerskich przy parafii księży jezuitów we Wrocławiu; komandor Żeglarskiej Maszoperii ZHR (1999 r.); zob. „Drogowskazy” 2007, nr 81.

²² Kazimierz Górny, ur. w 1937 r., biskup. Świecenia kapłańskie (1960 r.); wikariusz w Jaworznie-Byczynach, Ujsołach k. Żywca, Bielsku-Białej i Krakowie; proboszcz w Oświęcimiu i dziekan dekanatu oświęcimskiego; biskup (X 1985 r.) tytularny oraz biskup pomocniczy w archidiecezji krakowskiej; sakrę biskupią otrzymał 6 I 1985 r. z rąk papieża Jana Pawła II; w związku z reorganizacją podziału terytorialnego Kościoła katolickiego w Polsce 25 III 1992 r. mianowany ordynariuszem nowo powstałej diecezji rzeszowskiej. Z ramienia episkopatu opiekun Duszpasterstwa Harcererek i Harcerzy (od 1985 r.); zob. P. Nitecki, *op. cit.*, s. 129; por. <http://www.diecezja.rzeszow.pl/?q=node/2112>, 29 VI 2010 r.

²³ *Tekst listu Ojca Świętego Jana Pawła II [w:] Wstań, w słońce idź. Pamiętnik IV Światowego Zlotu ZHP*, praca zbiorowa, Chicago 1990, s. 5.

...władza nie życzy sobie, aby harcerzy łączyć z duszpasterstwem harcerskim – kościelnym. Podziękował on księżom za prowadzone rekolekcje wakacyjne dla alumnów. Zwrócił uwagę na fakt strasznego zakłamania w wychowaniu młodzieży. Według niego, poprzez uczciwe podejście do pracy w duszpasterstwie harcerzy i harcerek, jest szansa [u]ratowania pozostałości narodowego harcerstwa. Wszyscy Polacy tego chcą, aby księża pomogli wyjść z tego zakłamania. Kończąc przedstawił 4 propozycje dot. organizacji duszpasterstwa harcerzy i harcerek:

1. Nawiązanie współpracy ze świeckimi w organizowaniu duszpasterstwa harcerzy i harcerek. Okazją do współpracy mają być organizowane dwa razy do roku dni skupienia.

2. Wyszukanie duszpasterzy na terenie diecezji do prowadzenia harcerstwa w danej miejscowości, w danym środowisku.

3. Umożliwić kontakt kleryków i alumnów z pracą w duszpasterstwie diecezjalnym.

4. Nawiązanie współpracy z seniorami harcerstwa, którzy mogliby przekazać dzisiejszej młodzieży wiele cennych rad, udzielić pomocy w organizowaniu drużyn harcerskich oraz imprez kościelnych związanych z harcerstwem niezależnym.

Koszty związane z organizacją i prowadzeniem duszpasterstw (prenumerata czasopism „Gość Niedzielny”, „Czuwajmy”, „Ład”) powinny pokrywać poszczególne diecezje. Prenumerata czasami może być prowadzona przez indywidualne osoby należące do duszpasterstwa.

Ad 8. Referat – „70-lecie ruchu harcerskiego w Polsce”.

Referat wygłosił NN ksiądz²⁴ z Warszawy. Obejmował on historię ruchu harcerskiego od 1918 r. do chwili obecnej. W referacie mocno podkreślano rolę kobiet – matek wychowujących dzieci w naszym kraju. Zaznaczono, iż kobieta za mało czasu poświęca swym dzieciom i ich problemom. W tej sytuacji dzieci nie mają poczucia wartości własnej. Bardzo ważne, abyśmy w kwestii wychowania ze sobą współpracowali – świeccy i duchowni.

W dyskusji wielu księży podkreślało, że:

1. Duszpasterstwa zaczęły powstawać w Polsce po 1981 r. jak grzyby po deszczu. Do chwili obecnej nie mają one jasnego, sprecyzowanego modelu ani programu działania klasowego dla wszystkich zaangażowanych w tę sprawę. Nie ma także wypracowanych odpowiednich form działania dla konkretnych duszpasterstw. Nie jest też do końca jasno sprecyzowany cel ich działania. Program ich działania ogranicza się do schematu świąteczno-religijnego.

2. Program duszpasterstw wymaga wyraźnego określenia zarówno pod względem treści jak i formy. Dzieci i młodzież wymagają wyraźnego określenia podstawowych dylematów natury moralnej, a nie religijnej. Ci młodzi ludzie robiąc coś, chcą wiedzieć czy to co robią jest moralne, czy nie.

3. Należy utworzyć radę duszpasterską, która będzie kierowała pracą harcerstwa w danej diecezji. Będzie organizowała szkolenia dla aktywu harcerskiego w formie dni skupienia.

4. Duszpasterz odpowiedzialny w diecezji za harcerstwo winien nawiązać kontakt z byłymi harcerzami, żołnierzami AK, klerykami WSD – w celu współdziałania z ruchem świeckim.

5. Rozprowadzenie czasopism „Czuwaj²⁵” i „Gość Niedzielny” winno służyć popularyzacji idei harcerstwa kościelnego.

²⁴ Nie ustalono danych personalnych.

²⁵ Chodzi o czasopismo „Czuwajmy”.

Ad 9. Pod koniec rekolekcji odbyło się uroczyste spotkanie instruktorów przy tzw. kominiku harcerskim. W spotkaniu tym udział wzięli:

- ks. Młynarczyk²⁶, Marek Adamczyk²⁷, ks. Krzysztof Kozielski²⁸, ks. Krzysztof Masiułański²⁹ – diec. gdańska,
  - ks. Sudusiuk³⁰ – diec. kielecka,
  - ks. Dobrowiecki³¹ – diec. wrocławska,
  - ks. Kardiasz, Pieśnik, Histowski³² – diec. chełmińska,
  - ks. Łoskowski Piotr³³ – diec. łomżyńska,
  - ks. Tenczek³⁴, Słowik³⁵, Jacek Błatyński³⁶ – diec. przemyska,
  - ks. Józef Kępa³⁷ – diec. sandomiersko-radomska,
  - ks. Kazimierz Kalinowski, Jan Nowicki, Jan Wojtowski³⁸ – diec. warszawska,
  - ks. Zdzisław Florek³⁹ – diec. płocka,
  - ks. bp Kazimierz Górny z Krakowa.
- Ponadto w spotkaniu udział wzięły osoby cywilne reprezentujące harcerstwo kościelne.

Opracował
ppor. Bolesław Koziół^{g40}

²⁶ Nie ustalono bliższych danych.

²⁷ Marek Adamczyk, duchowny, harcmistrz. Pod koniec lat siedemdziesiątych harcerz w szeregach „Szare Szeregi” w Gdańsku-Wrzeszczu; będąc klerykiem Wyższego Seminarium Duchownego w Gdańsku, należał do kręgu „Gorące Serca”; następnie diecezjalny duszpasterz harcerzy w Gdańsku; aktualnie proboszcz parafii św. Jadwigi w Gdyni. Dane przekazane autorowi przez ks. K. Masiulanisa.

²⁸ Prawdopodobnie ks. Krzysztof Korzelecki, w okresie pobytu w Wyższym Seminarium Duchownym w Gdańsku członek kręgu „Gorące Serca”. Dane przekazane autorowi przez ks. K. Masiulanisa.

²⁹ Krzysztof Masiulanis, duchowny, harcmistrz, HR. Diakon i wikariusz w przy Bazylice Mariackiej w Gdańsku; studiował we Włoszech; pełnił posługę kapłańską w Stanach Zjednoczonych; proboszcz parafii Przemienienia Pańskiego w Sobowidzu; wicedyrektor Wydziału Katechetycznego Kurii Gdańskiej. W latach osiemdziesiątych związany z „niepokornym” harcerstwem w Trójmieście; jeden z założycieli ZHR (1989 r.), od jesieni 1999 r. przez 3 kadencje kapelan Okręgu Pomorskiego ZHR, od 2004 r. przez 2 kadencje kapelan Organizacji Harcererek, kapelan naczelny ZHR (2008–2010). „Gość Gdański”, 2008, nr 44 (234); dane przekazane autorowi przez ks. K. Masiulanisa.

³⁰ Nie ustalono bliższych danych.

³¹ Nie ustalono bliższych danych.

³² Nie ustalono bliższych danych o tych kapłanach.

³³ Nie ustalono bliższych danych.

³⁴ Nie ustalono bliższych danych.

³⁵ Najprawdopodobniej ks. Stanisław Słowik z Rzeszowa, związany z tamtejszym DHiH.

³⁶ Nie ustalono bliższych danych o tych kapłanach.

³⁷ Nie ustalono bliższych danych.

³⁸ Nie ustalono bliższych danych o tych kapłanach.

³⁹ Nie ustalono bliższych danych.

^g Powyżej odręczny podpis Bolesław Koziół.

⁴⁰ Bolesław Koziół, ur. w 1957 r., inż. mechanik. Absolwent Azerbejdżańskiego Instytutu Ropy Naftowej i Chemii w Baku; członek SZSP, TPPR i PZPR (I sekretarz POP WUSW w Nowym Sączu). Do służby w SB przyjęty z dniem 1 IX 1986 r. na stanowisko inspektora Wydziału III WUSW w Nowym Sączu, następnie st. inspektor Wydziału III; rozkazem z 12 XII 1989 r. mianowany st. inspektorem Wydziału Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa. W 1990 r. pozytywnie opiniowany przez Wojewódzką Komisję Kwalifikacyjną do pełnienia służby w policji. Rozkazem z 31 XII 1986 r. mianowany podporucznikiem, a rozkazem

Sporz. w 2 egz.

Egz. nr 1 – N[aczelnik]k Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW

Egz. nr 2 – aa.

BK/ZG

DEWD-0361/88

Źródło: AIPN, 01232/35, k. 51–60, oryginał, mps.

---

z 21 IX 1989 r. porucznikiem. Ukończył poddyplomowe Stacjonarne Studium Oficerskie w Wyższej Szkole Oficerskiej MSW. W podaniu o przyjęcie do pracy w organach bezpieczeństwa wyraził przekonanie, że „będzie mógł bezpośrednio włączyć się do walki z przeciwnikiem politycznym”. Oceniany jako funkcjonariusz zdyscyplinowany, sumienny, pracowity, o dużym poczuciu odpowiedzialności. AIPN Kr, 268/133, Akta osobowe Bolesława Koziała.

